

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет іноземних мов
Кафедра англійської філології**

**РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 11 КЛАСУ ЗЗСО ПІД ЧАС НАВЧАННЯ
СИНТАКСИСУ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ**

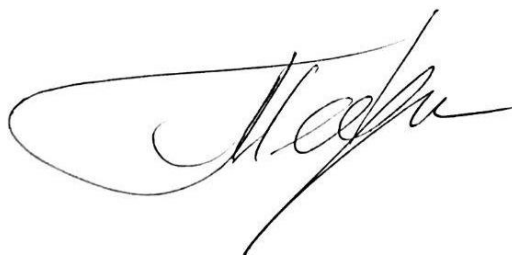
Кваліфікаційна робота студентки
групи АЗЛм-24
ступінь вищої освіти: магістр
спеціальності 014.02 Середня освіта
(Мова та зарубіжна література
(англійська))
Пенцаль Марії Олександрівни

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент Пальчикова О. О.

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Пенцаль Марія Олександрівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 11 КЛАСУ ЗЗСО ПІД ЧАС НАВЧАННЯ СИНТАКСИСУ АНГЛІЙСЬКОГО СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ	8
1.1. Категорія «інформаційно-комунікаційна компетентність» у науковій літературі.....	8
1.2. Лінгвістичне підґрунтя навчання синтаксису англійської мови учнів старших класів ЗЗСО.....	14
1.3. Лінгводидактичні засади розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності.....	18
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 11 КЛАСУ ЗЗСО ПІД ЧАС НАВЧАННЯ СИНТАКСИСУ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	32
2.1. Аналіз навчально-методичного забезпечення у контексті досліджуваної проблеми.....	32
2.2. Методичні рекомендації щодо розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО під час навчання синтаксису англійського складного речення	38
2.3. Система роботи над розвитком інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО	41
Висновки до розділу 2	81
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	86

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні, в умовах цифрової трансформації суспільства, одним із пріоритетних завдань сучасної іншомовної освіти є формування навичок критичного осмислення інформації, опрацювання англomовних матеріалів за допомогою цифрових застосунків, створення власного англomовного контенту в електронному форматі. Своєю чергою, одним із способів мотивування здобувачів освіти на засвоєння граматики англійської мови, зокрема синтаксису складного речення, є оформлення відповідей та продукування складнопідрядних речень засобами цифровізації. Так, завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям процес запам'ятовування класифікації та специфіки побудови складних речень і синтаксичних конструкцій значно пришвидшено, а візуалізація змісту граматичних тем сприяє концентрації уваги учнів та спонукає до генерування креативних ідей. З огляду на це потреба у розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів 11 класів ЗЗСО є нагальною та відповідає вимогам сучасного високотехнологічного суспільства.

Необхідність розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності відображено в міжнародній та вітчизняній законодавчих базах. Так, у «Європейській довідковій рамці ключових компетентностей для навчання протягом життя» [34], Резолюції Ради про «Стратегічні рамки європейського співробітництва...» [35] та звіті «Глобальні тренди до 2040 року» [47] інформаційно-комунікаційну компетентність визначено як інтегровану складову навчання впродовж життя, що містить спектр технічних та когнітивних навичок для цифрової доби. Своєю чергою, в Законі України «Про освіту» [22], та Концепції Нової української школи [9], Державних стандартах базової [20] і профільної середньої освіти [21], наголошено на важливості формування в учнів навичок критичного аналізу, ефективного оброблення інформації та цифрової взаємодії.

Теоретичну базу дослідження методики розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності старшокласників ґрунтовно висвітлено в контексті компетентнісної парадигми в освіті (Н. Бібік, О. Овчарук, О. Пометун та ін.); комп'ютерної лінгводидактики та використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі (В. Биков, Р. Гуревич, М. Жалдак, О. Спірін та ін.); функціонального аспекту вивчення синтаксису та формування граматичної компетентності (Л. Калініна, І. Самойлюкевич та ін.). У вказаних розвідках наголошено на важливості володіння навичками оперування інформаційними ресурсами під час навчання мов задля критичного осмислення інформації та реалізації творчого потенціалу.

Попри те, що категорію «інформаційно-комунікаційна компетентність» розглянуто в загальнометодичному аспекті, поглибленого вивчення потребує дослідження особливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій під час засвоєння граматики англійської мови, зокрема синтаксису складного речення. Відповідно, розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності передбачає розроблення спеціальної методики та впровадження її в освітній процес, що й зумовило вибір теми нашого дослідження: «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО під час навчання синтаксису складного речення на уроках англійської мови».

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні засади та розробити методику розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО під час навчання синтаксису складного речення на уроках англійської мови.

Для досягнення мети визначено **завдання дослідження**:

- 1) з'ясувати поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність під час навчання синтаксису складного речення»;
- 2) обґрунтувати лінгвістичні основи навчання синтаксису англійської мови учнів 11 класу ЗЗСО;
- 3) визначити лінгводидактичні засади розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності;

- 4) проаналізувати навчально-методичне забезпечення з англійської мови;
- 5) розробити методичні рекомендації щодо розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО під час навчання синтаксису англійського складного речення;
- 6) запропонувати систему вправ для розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО.

Об'єктом дослідження є процес навчання англійської мови в 11 класі ЗЗСО.

Предмет дослідження – підходи, принципи, методи, прийоми, засоби для розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів під час навчання синтаксису англійського складного речення.

Для реалізації поставлених завдань використано **методи дослідження:** *теоретичні:* аналіз, синтез, узагальнення наукової лінгвістичної, педагогічної та лінгводидактичної літератури задля уточнення поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність під час навчання синтаксису складного речення» та обґрунтування лінгвістичних і лінгводидактичних засад її розвитку; аналіз навчально-методичного забезпечення з англійської мови в закладах загальної середньої освіти для виявлення стану досліджуваної проблеми; *емпіричні:* спостереження за освітнім процесом, анкетування, тестування для перевірки ефективності розробленої методики; *статистичні:* методи обробки даних, отриманих під час анкетування (зокрема через Google Forms), для аналізу результатів.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані вчителями для підготовки до уроків англійської мови, викладачами та здобувачами вищої освіти під час виконання наукових досліджень, вивчення методики англійської мови загалом і синтаксису зокрема.

Апробація результатів дослідження: за темою опубліковано матеріали науково-практичних конференцій:

1. Пенцаль М. О. Феномен «інформаційно-комунікаційна компетентність» у науковому дискурсі. *День філолога на факультеті іноземних*

мов КДПУ: збірник матеріалів III науково-практичної конференції та творчої лабораторії для студентів, учнів та вчителів. Кривий Ріг, 2025. Вип. 3. С. 43–45. URL: <https://surl.li/ypmkne>.

2. Пенцаль М. О. Використання цифрових ресурсів під час навчання синтаксису англійського складного речення учнів 11 класу ЗЗСО. *Пріоритети сучасної філології: теорія і практика*: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Полтава, 10–11 квіт. 2025 р.). Полтава, 2025. С. 174–177. URL: <https://surl.li/sotawj>

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів та підрозділів до них, висновків до кожного розділу та загальних, списку використаної літератури, що містить 81 позицію. Загальний обсяг дослідження – 93 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 11 КЛАСУ ЗЗСО ПІД ЧАС НАВЧАННЯ СИНТАКСИСУ АНГЛІЙСЬКОГО СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ

1. 1. Категорія «інформаційно-комунікаційна компетентність» у науковій літературі

Сучасне українське суспільство потребує розвитку особистостей, здатних швидко адаптуватися до змін, ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології, критично оцінювати інформаційні джерела, а також взаємодіяти в глобальному цифровому середовищі. З огляду на це сучасна компетентнісна освітня парадигма повинна орієнтуватися на розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності, що уможливорює пристосування здобувачів освіти до змінних обставин і мінливих вимог ринку праці, де володіння цифровими ресурсами та навичками оброблення інформації є ключовою умовою побудови успішної кар'єри та встановлення міжкультурних контактів.

Вказану ідею відображено в документах Європи, як-от «Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання протягом життя» [34], Резолюція Ради про «Стратегічні рамки європейського співробітництва в галузі освіти та навчання, спрямовані на створення європейського освітнього простору та за його межами (2021–2030)» [35], звіт «Глобальні тренди до 2040 року» [47], де під інформаційно-комунікаційною компетентністю розуміють здатність, що охоплює технічні, когнітивні та соціокультурні навички, необхідні для сталого особистісного і професійного розвитку в цифровому середовищі.

Своєю чергою, в законодавчій базі України, зокрема в Законі України «Про освіту» [22], Концепції Нової української школи [9], Державних

стандартах базової [20] і профільної середньої освіти [21], вказану компетентність дефінійовано як одну з ключових, необхідних для успішної самореалізації особистості в інформаційному суспільстві. Її формування передбачає розвиток навичок ефективного пошуку, критичного аналізу, оброблення, збереження та транслювання інформації з використанням сучасних цифрових технологій.

Так, згідно із Законом України «Про освіту», інформаційно-комунікаційна компетентність є однією з основних здатностей, необхідних для ефективного функціонування людини в сучасному суспільстві [22].

У Концепції Нової української школи під інформаційно-комунікаційною компетентністю розуміють здатність впевнено, критично та відповідально послуговуватися інформаційно-комунікаційними технологіями для створення, пошуку, оброблення, збереження і обміну інформацією в навчальному та інших середовищах [9].

У Державному стандарті базової середньої освіти зазначено, що інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає впевнене та критичне використання цифрових технологій для власного розвитку, комунікації та функціонування в суспільстві, з дотриманням принципів академічної доброчесності [20].

З огляду на аналіз європейських і національних нормативних документів, можна зробити висновок, що інформаційно-комунікаційна компетентність посідає провідне місце серед ключових компетентностей, що мають бути сформовані на всіх рівнях освіти. Порівняймо ключові компетентності в межах законодавчої бази різних країн. Див. табл 1.

Таблиця 1

Види ключових компетентностей

Документ	Назва документа	К-ть ключових компетентностей	Перелік компетентностей
Рада Європи	Рекомендація Ради Європи від 22 травня 2018 року про ключові компетентності для навчання впродовж життя [34]	8	Уміння читати й писати; багатомовна компетентність; математична, наукова, технічна; цифрова (аналог ІК-компетентності); особиста, соціальна та навчальна; громадянська; підприємницька; культурна обізнаність.
США (освітня політика 21-го століття)	Рамкова програма навчання 21 століття [46]	12	інформаційна грамотність, ІКТ-компетентність, медіаграмотність; критичне мислення; комунікація; співпраця; креативність; лідерство; громадянська активність; самоменеджмент тощо.
Україна	Закон України «Про освіту» (2017) [22], Державний стандарт базової середньої освіти (2020) [20], Державний стандарт профільної середньої освіти (2024) [21], Концепція Нової української школи (2016) [9].	11	вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами; математична; компетентності у сфері природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна; інформаційно-комунікаційна; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні; культурна; підприємливість і фінансова грамотність.

Як бачимо, в зарубіжній та європейській законодавчій базах інформаційно-комунікаційну компетентність вважають ключовою та тією, що сприяє успішному засвоєнню навчального матеріалу та забезпечує підготовку здобувачів до вимог професійного середовища.

Зазначимо, що нині в науковій царині відсутнє єдине тлумачення поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність», що породжує проблему її визначення та виокремлення складників.

У тлумачному словнику цифрової освіти [25] вказану компетентність визначено як сукупність знань, умінь і ставлень, необхідних для ефективного

використання інформаційно-комунікаційних технологій задля досягнення особистих, освітніх, професійних і соціальних цілей.

У царині іншомовної педагогіки та цифрової освіти феномен «інформаційно-комунікаційна компетентність» досліджено у працях Т. Бейтса, Дж. Бекера, Р. Вуорікарі, Ф. Габбард, Г. Девіса, С. Карретеро, І. Пуніє, К. Стівенсона, Н. Хоклі та ін.

На думку Г. Девіса, інформаційно-комунікаційна компетентність – здатність учня ефективно взаємодіяти з навчальним програмним забезпеченням та використовувати комп'ютер як інструмент для покращення мовних навичок (граматичної, дискурсної та соціолінгвістичної компетентностей) [37].

З погляду науковця Н. Хоклі, ІКК містить не лише технічні вміння, а й такі види грамотності, як-от інформаційна (критичне оцінювання джерел), пошукова, мережева (керування цифровою ідентичністю) та комунікативна у віртуальних спільнотах [50].

Т. Бейтс визначає інформаційно-комунікаційну компетентність як здатність ефективно і критично використовувати цифрові інструменти та ресурси для навчання, а також для вирішення різних завдань в навчальному середовищі [28].

Згідно з С. Карретеро, Р. Вуорікарі, І. Пуніє, цифрові навички є необхідними не тільки для навчання, а й для забезпечення соціальної інтеграції в цифровому світі. ІКК дозволяє не лише отримувати знання, а й активно взаємодіяти в освітньому середовищі [30].

М. Майер та його колеги підкреслюють, що важливо не лише розвивати інформаційно-комунікаційну компетентність в учнів, але й забезпечити доступ до необхідних цифрових ресурсів для всіх учасників освітнього процесу, зокрема учнів з особливими освітніми потребами чи тих, хто проживає в сільських регіонах. У своїх дослідженнях вони також звертаються до питань професійного розвитку педагогів у контексті цифрових технологій, підкреслюючи, що важливо постійно оновлювати цифрові компетентності

вчителів для забезпечення ефективної освіти в умовах швидких технологічних змін [62].

Провідний дослідник з навчання мов у комп'ютерній царині Ф. Габбард під інформаційно-комунікаційною компетентністю розуміє здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології як інструмент для індивідуальної, інтерактивної практики мовних навичок у певному контексті, що підвищує ефективність та мотивацію [51].

На думку К. Стівенсона, інформаційна компетентність – це здатність ефективно спілкуватися в міжкультурних ситуаціях, використовуючи широкий спектр цифрових засобів і платформ, а також розуміти, як технології формують комунікативний та культурний контексти [74].

Аналіз іншомовних джерел дозволяє констатувати, що спільним у дефініціях зарубіжних авторів є розуміння інформаційно-комунікаційної компетентності як багатовимірного поняття, що поєднує навички критичного оцінювання інформації, цифрову грамотність та здатність до ефективної міжкультурної взаємодії в онлайн-середовищі задля вирішення навчальних, професійних і соціально значущих завдань.

З-поміж вітчизняних науковців проблематику розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності активно досліджували Т. Бондар, О. Гриценко, О. Кузьмінська, Л. Лаврентьєва, А. Маркова, Н. Морзе, О. Овчарук, І. Паращенко, І. Пилипчук, Т. Семигіна, І. Соловей, О. Спірін, Г. Тарасевич, О. Тріус, С. Шевченко, Т. Яценко та ін.

Н. Морзе дефініює інформаційно-комунікаційну компетентність як ключову здатність учнів використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань [12].

О. Овчарук визначає інформаційно-комунікаційну компетентність як сукупність знань і розуміння, умінь і навичок, а також особистісних ставлень і ціннісних орієнтацій людини у галузі інформаційно-комунікаційних технологій

та здатність автономно і відповідально демонструвати їх для практичної, професійної діяльності та навчання продовж життя [14].

О. Кузьмінська наголошує, що вказана компетентність сприяє активному залученню учнів до самостійного пошуку, аналізу та використання інформації в онлайн-середовищі [10].

Водночас Т. Бондар розглядає інформаційно-комунікаційну компетентність як інтегровану здатність, що формується у процесі використання цифрових засобів під час вивчення іноземної мови, зокрема англійської [5].

Загалом, вітчизняні науковці визначають інформаційно-комунікаційну компетентність як динамічну інтегровану якість особистості, що виходить за межі володіння суто технічними навичками та передбачає здатність усвідомлено, відповідально й автономно застосовувати цифрові технології для ефективного розв'язання практичних, навчальних і професійних завдань.

Беручи до уваги дефініції, надані зазначеними науковцями, витлумачимо *інформаційно-комунікаційну компетентність під час навчання синтаксису складного речення* як здатність використовувати інформаційно-комунікаційні засоби для конструювання складних речень з різними видами зв'язку під час усного й писемного мовлення.

У межах європейської концепції цифрових компетентностей DIGCOMP, запропонованої А. Феррарі, виокремлюють такі складники ІКК: інформаційна грамотність; комунікація та співпраця в цифровому середовищі; створення цифрового контенту; безпека (включно з кібербезпекою, захистом даних, цифровим добробутом); вирішення проблем у цифровому середовищі [45].

О. Овчарук визначає такі складники інформаційно-комунікаційної компетентності: здатність здійснювати пошук, аналіз та критичну оцінку інформації; використовувати цифрові інструменти для навчання комунікації; дотримання принципів академічної доброчесності та цифрової етики [14].

Т. Бондар, подає таку структуру вказаної компетентності: інформаційно-аналітична складова (знання інформаційних стратегій, логіки пошуку);

технологічна (володіння конкретними інструментами: Google Workspace, Zoom, Moodle); комунікативна (здатність до міжкультурної взаємодії у цифровому середовищі); етична (дотримання норм комунікації, авторських прав, академічної доброчесності) [5].

Погодимося з О. Кузьмінською та виокремимо в складі інформаційно-комунікаційної компетентності такі три структурні компоненти: когнітивний – знання про цифрові ресурси, інформаційну грамотність, основи кібербезпеки; операційний – практичні навички роботи з ІКТ, онлайн-платформами, мультимедійними сервісами; мотиваційно-ціннісний – сформованість відповідального ставлення до інформації, етичне використання технологій, готовність до самонавчання [10].

Отже, інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає здатність ефективно здійснювати пошук, критичний аналіз, обробку, створення, використання та передавання інформації за допомогою цифрових технологій, з дотриманням норм академічної доброчесності, безпеки й етичної поведінки в інформаційному середовищі.

1. 2. Лінгвістичне підґрунтя навчання синтаксису англійської мови учнів старших класів ЗЗСО

Важливу роль у процесі вивчення англійської мови в старших класах ЗЗСО відіграє синтаксичний рівень, оскільки володіння синтаксисом забезпечує можливість граматично правильно, логічно послідовно та комунікативно доцільно будувати висловлювання. Особливого значення набуває опанування синтаксису складного речення, адже знання порядку слів у реченні, засобів зв'язку та складних конструкцій дозволяє відтворювати причинно-наслідкові, умовні, часові та інші логічні зв'язки, що необхідні для побудови усного й письмового повідомлень. Відповідно, вміння сполучати мовні одиниці різних рівнів у межах синтаксичного є індикатором успішного володіння мовою

загалом, а компетентне цифрове оформлення текстової інформації є показником продуктивної цифрової комунікації.

Так, згідно з Державним стандартом базової середньої освіти, одним із ключових результатів оволодіння мовою є формування в учнів уміння будувати зв'язні, логічно структуровані висловлення, що відповідають нормам сучасної англійської мови, з використанням відповідної лексики, граматичних конструкцій та стилістичних засобів, а також з урахуванням адаптації мовлення до різних комунікативних ситуацій [20].

Відповідно до Концепції Нової української школи, одним із пріоритетних завдань сучасної іншомовної освіти є розвиток комунікативної компетентності випускників, що передбачає володіння не лише лексичними та фонетичними, а й граматичними засобами мови, зокрема синтаксичними структурами [9].

З нашого погляду, опанування синтаксису є необхідним для реалізації чотирьох видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання та письма. Особливо важливо це в старших класах, коли учні повинні вміти не лише розуміти мовлення, а й логічно будувати розгорнуті усні та письмові монологи і діалоги, аргументувати свою позицію, використовувати різні мовні засоби для досягнення комунікативної мети.

Стратегії засвоєння синтаксичних структур у навчанні англійської мови описані у працях таких зарубіжних авторів, як-от С. Грінбаум, Р. Квірк, Г. Ліч, Р. Мерфі, М. Свон. Своєю чергою, питанням вивчення синтаксису англійської мови в закладах загальної середньої освіти приділяли увагу Ю. Голуб, Н. Басай, І. Бігич, А. Іллінська, О. Карп'юк, Р. Квітко, М. Кочерган, А. Несвіт, Л. Паламарчук, О. Печерица, С. Юр'єва. У методичному аспекті проблему навчання складного речення розглянуто у працях Н. Бориско, Л. Галушко, М. Пентилюк, Л. Щербаня та ін.

Так, Р. Квірк розглядає синтаксис як систему правил, що забезпечує правильне поєднання слів у словосполучення та речення, наголошуючи на важливості аналізу складних речень як найбільш показових для розкриття логічних зв'язків між частинами висловлювання. Дослідник вказує на те, що

володіння цими конструкціями дозволяє ефективно передавати складну інформацію як у межах письмового, так і усного видів мовлення [67].

Своєю чергою, Дж. Ліч зазначає, що складні речення створюють умови для реалізації різних функцій мовлення: аргументації, пояснення, порівняння, узагальнення. Він наголошує на необхідності інтеграції синтаксичних моделей в освітній процес через контекстуалізовані завдання, що наближують навчання до реальних комунікативних ситуацій [59].

На думку Н. Басай, синтаксис як розділ граматики є необхідною мовною основою для формування продуктивної мовленнєвої діяльності, оскільки охоплює засоби поєднання слів у словосполучення й речення відповідно до норм англійської мови. Науковець констатує, що оволодіння синтаксичними структурами, зокрема складними реченнями, сприяє не лише формуванню граматично коректного оформлення мовлення, а й розвитку логіки мислення, уміння структурувати інформацію й аргументувати власну думку [2].

Подібної ідеї дотримується й О. Печерица, яка зазначає, що засвоєння синтаксичних структур, зокрема складних речень, має відбуватися поетапно, із поступовим ускладненням навчального матеріалу. Дослідниця акцентує на важливості урахування міжмовної інтерференції, оскільки українськомовним учням властиві помилки під час уживання сполучників, порядку слів та узгодження часових форм дієслова [19].

З погляду Л. Калініної, навчання синтаксису англійської мови повинно мати чітко виражену комунікативну спрямованість, позаяк синтаксичні структури розглядаються не ізольовано, а як засіб реалізації мовленнєвих намірів учнів. Дослідниця зазначає, що робота над синтаксисом має поєднувати формування граматичної правильності з розвитком умінь будувати висловлювання відповідно до ситуації спілкування. Особливу увагу Л. Калініна приділяє засвоєнню структур складних речень, оскільки їх найчастіше використовують у письмовому мовленні для аргументації, пояснень, порівнянь та встановлення логічних зв'язків між частинами висловлювання. Застосування

різноманітних синтаксичних моделей, на думку дослідниці, сприяє розвитку не лише граматичної, а й комунікативної компетентності учнів [7].

С. Співаковська розглядає синтаксичні моделі як основу для реалізації мовленнєвих намірів та формування комунікативних умінь учнів старших класів. Дослідниця вважає необхідним використання автентичних текстів і комунікативно орієнтованих завдань, що дозволяють учням ефективно застосовувати складні конструкції у мовленні [26].

Складні речення в англійській мові становлять важливу частину синтаксичної системи, оскільки дозволяють виражати складні логічні зв'язки між частинами висловлювання та формувати більш точне й змістовне мовлення. Як зазначає М. Свон, складні речення в англійській мові класифікуються за типом підрядності й координації на три основні групи: складносурядні (compound sentences), складнопідрядні (complex sentences) та складні комбіновані (compound-complex sentences) [75].

Подібну класифікацію пропонує й Р. Гаддельстон, який наголошує, що ключовими критеріями є характер синтаксичного зв'язку між частинами речення та функції підрядних конструкцій [52].

У межах складнопідрядних речень дослідники виокремлюють підметові, додаткові, означальні, обставинні (часу, причини, умови, мети тощо), що уможлиблює детальне аналізування синтаксичних відношень і формування в учнів стійких граматичних навичок.

На думку О. Печериці, опанування синтаксичних структур, зокрема складнопідрядних речень, потребує поетапного підходу з урахуванням поступового ускладнення матеріалу та його практичної спрямованості. Дослідниця підкреслює, що значні труднощі в учнів виникають під час використання означальних і обставинних підрядних частин, де відмінності між англійськими та українськими синтаксичними моделями часто призводять до помилок [19].

Своєю чергою, І. Бігич наголошує на важливості контрастивного аналізу під час навчання складних конструкцій, оскільки зіставлення двох мов

допомагає учням усвідомити специфіку англійських синтаксичних структур і виробити навички їх коректного застосування [4].

Беручи до уваги зміст навчальної програми з іноземних мов в 11 класі ЗЗСО, з нашого погляду, доцільно виокремити такі складні типи речень, як-от складнопідрядні поширювальні та обмежувальні означальні речення (defining and non-defining relative clauses), умовні речення першого, другого, третього, змішаного типів (first, second, third, mixed conditionals), складні речення з додатковим підрядним реченням, що вводиться сполучником *that* (reporting verbs + *that* + complement clause). Вказані типи складних речень сприяють розвитку мовленнєвої компетентності, оскільки уможливають опис відношень між об'єктами та забезпечують смислову зв'язність повідомлення.

Вибір складнопідрядних означальних речень викликаний необхідністю формування навичок характеризування об'єктів для надання уточнюючої чи описової інформації. Водночас використання складнопідрядних речень із додатком сприяє з'ясуванню додаткових відомостей про суб'єкт чи об'єкт. Своєю чергою, автоматизація навичок уживання умовних речень трьох типів розвиває здатність висловлювати прогнози та ймовірності у межах гіпотетичних ситуацій, розглядати можливість / неможливість виконання дій за уявних чи реальних умов.

Отже, уміння конструювати складні речення є невід'ємною умовою розвитку в учнів старшої школи інформаційно-комунікаційної компетентності. Засвоєння різних типів складних речень дозволяє учням не лише підвищувати рівень володіння англійською мовою, а й формувати логічне мислення, розвивати здатність аналізувати та структурувати інформацію.

1. 3. Лінгводидактичні засади розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності

У контексті євроінтеграції України, переорієнтації освіти на компетентнісну парадигму та цифрову трансформацію, зростає значення

інформаційно-комунікаційної компетентності як однієї з важливих здатностей підготовки випускників закладів загальної середньої освіти до успішної професійної діяльності та міжкультурної взаємодії. Своєю чергою, необхідність критичного аналізу, оброблення та цифрового оформлення англомовного граматичного матеріалу породжує потребу у виокремленні лінгводидактичного інструментарію для розвитку вказаної компетентності, що є одним із пріоритетних завдань дистанційного навчання.

Одним із важливих чинників формування інформаційно-комунікаційної компетентності під час опанування синтаксису складного речення на уроках англійської мови є визначення підходів, що витлумачують як: певну дослідницьку модель або наукову парадигму (теорію) [31]; рівень, що відображає уявлення та переконання щодо вивчення й викладання мови [70]; концептуальну основу, яка визначає ключові аспекти побудови уроку та стратегію навчання [23]; домінанту, що є основною серед інших, підпорядкованих їй концептуальних принципів [3]. Відтак підхід слід розглядати як стратегічний орієнтир навчання, який визначає принципи, методи, засоби та зміст освітнього процесу.

Відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [33], Державного стандарту базової середньої освіти [20], концептуальних засад Нової Української школи [9] та навчальної програми з іноземних мов для 10–11 класів [13], навчання синтаксису на уроках англійської мови у старших класах передбачає інтеграцію компетентнісного підходу, що формує широкий спектр знань, умінь і навичок, необхідних для ефективної комунікації та конкурентоспроможності на ринку праці; особистісно-орієнтованого – спрямованого на розвиток самобутності та самоідентифікації учнів і діяльнісного, що забезпечує розвиток комунікативних здібностей під час аудіювання, говоріння, читання та письма.

З погляду науковців (Н. Ковальчук, С. Ткаченко та Л. Шевченко) комунікативно-діяльнісний підхід ставить у центр освітнього процесу практичну діяльність учня. В його межах використання інформаційно-

комунікаційних технологій є не самоціллю, а засобом для здійснення реальної взаємодії та обміну інформацією. Замість пасивного споживання контенту, учні використовують інформаційно-комунікаційні технології для співпраці з однолітками, зокрема, через спільні онлайн-документи, форуми чи відеоконференції, завдяки чому навчання стає більш осмисленим і вмотивованим [55].

О. Овчарук акцентує на використанні когнітивного та діяльнісно-орієнтованого підходів, що забезпечують розвиток учнів не тільки в мовному, але й у культурному контексті. З погляду науковця, використання проєктного та проблемно-орієнтованого підходів дає змогу учням ефективно застосовувати нові знання в реальних ситуаціях міжкультурного спілкування, що є ключовим для розвитку їх здатності до самостійної комунікації в глобальному інформаційному середовищі [15].

На думку З. Бакум, О. Пальчикової та С. Костюк, навчання іноземних мов доцільно реалізовувати через упровадження таких підходів, як-от: компетентнісний – передбачає здатність використовувати технології для вирішення комунікативних завдань іноземною мовою; діяльнісний – зорієнтований на практичну діяльність учнів із використанням цифрових інструментів; інтегрований – включає інформаційно-комунікаційну компетентність в усі види мовленнєвої діяльності, зокрема читання, аудіювання, говоріння і письмо [1].

Н. Редько визначає такі підходи до розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів старших класів: психолого-педагогічний – спрямований на формування в учнів навичок самостійного пошуку, аналізу та оцінки інформації; методичний – акцентує на послуговуванні цифровими технологіями для забезпечення ефективного навчання та розвитку критичного мислення; культурологічний – зорієнтований на інтеграцію культурних аспектів у процес навчання, що стимулює розвиток здатності до ефективної комунікації в глобалізованому світі [24].

З нашого погляду, ключовими підходами до розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів є комунікативно-діяльнісний, проблемно-орієнтований, методичний, що зорієнтовані на інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій у процес навчання.

Комунікативно-діяльнісний підхід забезпечує перехід від формального знання до функціонального використання вивчених граматичних тем. У межах вказаного підходу розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності відбувається опосередковано через взаємодію (дискусії, групові проекти, діалоги) з використанням синтаксичних конструкцій. Реалізація проблемно-орієнтованого підходу до розвитку ІКК передбачає цифрове оформлення створених учнем текстів для розв'язання проблеми. Доцільність реалізації методичного підходу полягає в його здатності забезпечити мотивацію використання інформаційно-комунікаційних технологій для створення автентичного контексту під час вивчення складних синтаксичних конструкцій.

Реалізацію підходів до навчання забезпечують принципи – теоретичні засади, що визначають особливості освітнього процесу і сприяють ефективному засвоєнню навчального матеріалу на уроках англійської мови [1].

З-поміж провідних принципів навчання іноземних мов Н. Шмітт та С. Торнберрі виокремлюють частотність (чим вищою є частотність появи певної граматичної конструкції в навчальних матеріалах та мовленнєвій практиці, тим швидше і глибше відбувається їх засвоєння), когнітивну адаптацію (відображає здатність суб'єкта навчання гнучко перебудовувати свої ментальні моделі мови при зіткненні з новою інформацією, що не вписується в наявні правила) [77], мультимодальність (одночасне залучення зорового, слухового, кінестетичного сенсорних каналів для сприйняття та відтворення текстової, аудіо-, відео- та графічної інформації [77]).

Під час дослідження теоретичних основ навчання іноземних мов у контексті інформаційного суспільства, Л. Величко акцентує на принципі автентичності цифрового контенту, що передбачає застосування інформаційно-комунікаційних технологій для роботи з автентичними матеріалами (іноземні

вебсайти, онлайн-ЗМІ, відео-блоги). Завдяки цьому забезпечено занурення в мовне середовище та формування соціокультурної обізнаності [6].

Апелюючи до вищезгаданих науковців, виокремимо такі принципи розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності: частотність, когнітивна адаптація, мультимодальність, автентичність цифрового контенту.

Урахування принципу частотності під час навчання синтаксису складного речення уможлиблює розвиток в учнів навички швидкого розпізнавання та автоматичного відтворення синтаксичних одиниць під час сприйняття та продукування цифрової інформації. Водночас, для принципу когнітивної адаптації характерним є практичне застосування складних речень під час розв'язання проблемних ситуацій.

Завдяки принципу мультимодальності навчання синтаксису складного речення відбувається через візуальні, аудіальні та текстові канали, що сприяє розвитку умінь сприймати та створювати складні повідомлення англійською мовою [4]. Принцип автентичності цифрового контенту полягає в опрацюванні неадаптованих текстів, що містять складні речення. Як результат, в учнів виникає розуміння, що оперування складними реченнями у практичній сфері є важливою умовою успішної комунікації [16].

Застосування принципів навчання здійснено завдяки правильному добору методів – стратегічні напрями вивчення мови, що передбачають чітке визначення змісту, ролей викладачів і учнів, а також процедур і засобів навчання [70]; система процедур, що вказують, як саме слід навчати мови [34]; рівні, на яких теоретичні засади реалізовано на практиці через вибір конкретних навичок і порядку презентації матеріалу [69].

Погодимося з О. Бігич, Н. Бориско та Г. Борецькою, що метод – інтеграція різних способів навчання, що охоплюють мету, зміст, прийоми та засоби навчання англійської мови [11].

М. Льюїс виокремлює лексичний метод під час навчання синтаксису англійської мови та зазначає, що мова складається не з граматики та лексики окремо, а зі стійких словосполучень. Відповідно, урахування лексики під час

конструювання синтаксичних патернів, як-от “Given that...stretched thin” або “What is...”, передбачає інтеграцію високочастотних колокацій, ідіом та інших стійких лексичних одиниць безпосередньо в граматичну структуру, що вивчається [60].

Д. Ларсен-Фріман пропонує такі методи навчання синтаксису: навчання через усвідомлення (замість прямого пояснення правил, вчитель створює умови, в яких учні самі помічають і усвідомлюють синтаксичні закономірності в автентичних текстах), тривимірна граматики (розгляд граматики не лише як форми, а й як значення (semantics) та використання (pragmatics), розв’язання проблем у групах (problem solving) [58].

Ю. Ніколаєва наголошує на керованому методі навчання граматики іноземної мови, де роль викладача полягає у створенні дидактичного мосту між початковим запам’ятовуванням матеріалу та його вільним використанням. Так, учитель діє як фасилітатор, що не просто транслює знання, а послідовно допомагає учням [11].

На думку М. Касперської, інтегрований метод є найбільш ефективним під час навчання синтаксису складних речень англійської мови та передбачає комплексні завдання, що імітують реальне спілкування [8].

Апелюючи до вищезгаданих науковців, виокремимо такі методи розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності під час навчання синтаксису складного речення на уроках англійської мови як-от: метод навчання через усвідомлення, лексичний, інтегрований, керований.

Провідна ідея методу навчання через усвідомлення полягає в активізації когнітивних процесів учнів, аби вони самостійно помічали та усвідомлювали мовні закономірності в автентичному контексті. Під час застосування вказаного методу, на першому етапі уроку доцільно представити автентичні мовні зразки, що містять складні речення. На другому етапі – спрямувати увагу учнів на їхнє усвідомлення за допомогою запитань і завдань. На завершальному етапі – заохотити здобувачів до використання складних речень у спонтанних комунікативних ситуаціях, наближених до реальних умов [41].

У межах лексичного методу вивчення синтаксису складного речення розглядають як засвоєння не лише ізольованих граматичних правил, а й функціонально наповнених лексичних блоків. Оперування цілісними лексичними одиницями, що містять у собі певний синтаксичний патерн, дозволяє учням автоматизувати складні синтаксичні операції. Як наслідок, когнітивне навантаження зменшується, що сприяє вільному володінню мовою та підвищує здатність швидко й логічно будувати аргументовані, синтаксично складні висловлювання у спонтанній комунікації [60].

З нашого погляду, в контексті вивчення граматики англійської мови, інтегрований метод поєднує переваги лексичного та граматичного методів. Учні спочатку вивчають правила побудови речень, після чого оперують ними в контексті реальних мовленнєвих ситуацій [17]. Сутність керованого методу полягає в тому, що викладач створює міст між репродуктивним засвоєнням знань та їх продуктивним використанням. Він виступає не просто як джерело інформації, а як фасилітатор, що надає учням чіткі інструкції, які поступово зменшуються в міру їхнього прогресу [79].

Відповідно, застосування вказаних методів передбачає формування навичок презентування синтаксичних одиниць на цифрових платформах та використання складних речень у ситуаціях, максимально наближених до реальних.

Методи навчання реалізовано через застосування конкретних прийомів – вузькоспеціалізованих інструментів, що використовують для виконання вправ і завдань у класі, і які, на відміну від понять «підхід», «принцип» та «метод», мають більш конкретний і практичний характер [31].

Американські лінгводидакти Т. Роджерс і Дж. Річардс стверджують, що прийом відіграє роль інструкції, яка визначає порядок і спосіб виконання вправ на занятті [70].

Погоджуючись із Б. Кумаравадівелу, визначимо прийом як інтегрований комплекс, який полягає у наборі дидактичних матеріалів та інструментів, що використовують для полегшення засвоєння учнями навчального матеріалу [57].

Г. Лонг поділяє прийоми вивчення синтаксису на уроках англійської мови на дві основні категорії: заплановані (учитель заздалегідь звертає увагу учнів на різні способи висловлення причинно наслідкових зв'язків через використання фраз “because of the fact that...”, “as a result of...”, “due to...”) та реактивні (учитель реагує на мовні помилки, які виникають спонтанно під час спілкування, не перериваючи учня) [61].

С. Крашен наголошує на використанні таких прийомів як-от: свідомо корекція помилок учнів учителем, коли вчитель виправляє помилку учня, акцентуючи саме на порушенні правила. Так, корекція має відбуватися одразу після того, як помилка була допущена, оскільки тільки так учень може чітко пов'язати власну помилку з відповідним граматичним правилом. Прийом «ланцюгова реакція» означає, що останнє речення одного учня слугує опорою для наступного речення іншого учня, що підтримує когерентність дискурсу; створення діалогу за схемою передбачає використання попередньо розроблених синтаксичних або тематичних опор, що дає суб'єктам навчання підтримку для продукування складного висловлення; практикування інформаційних пропусків (information gaps) зі складними речення мотивує учнів до автентичного та функціонального використання складних синтаксичних структур [56].

З поміж ключових прийомів навчання іноземної мови Р. Грут і Я. Ош визначають аналіз автентичних матеріалів (статті, уривки з художніх творів або інтерв'ю) і створення зв'язного тексту з набору простих речень [49].

На думку Р. Еліс, провідним прийомом у вивченні синтаксису іноземної мови є інтерактивні ігри, що передбачають коректне використання синтаксичних одиниць для перемоги у грі. Це сприяє ефективній реалізації принципу задачно-орієнтованого навчання [42].

Український лінгводидакт О. Бігич пропонує такі прийоми вивчення синтаксису на уроках англійської мови як-от: використання візуальних метафор та рамкових конструкцій, відтворення простого тексту за допомогою складних синтаксичних конструкцій, застосування підстановчих таблиць, робота з текстом та понадфразовою єдністю, використання учнями когнітивних

стратегій, зокрема комбінування матеріалу, аналіз виразів і створення схем для систематизації граматики [3].

Відповідно, у межах методу навчання через усвідомлення виокремимо такі прийоми для вивчення синтаксису складного речення на уроках англійської мови: використання візуальних метафор та рамкових конструкцій для демонстрації та запам'ятовування побудови складного речення; відтворення простого тексту за допомогою складних синтаксичних конструкцій [11].

Розглянемо у складі лексичного методу навчання такі прийоми: застосування підстановчих таблиць (учні отримують таблиці з взаємозамінними елементами та складають речення за зразком, що сприяє тренуванню певного синтаксичного феномена); робота з текстом та понадфразовою єдністю, під час якої здобувачі освіти використовують синтаксичні структури, зокрема складні речення, не як ізольовані елементи, а як інструмент для створення зв'язного та логічно завершеного висловлювання; використання учнями когнітивних стратегій, зокрема комбінування матеріалу; аналіз виразів і створення схем для систематизації граматики [11].

У контексті інтегрованого методу визначимо такі прийоми: аналіз автентичних матеріалів (статті, уривки з художніх творів або інтерв'ю), в процесі чого учні ідентифікують складні речення у контексті, зокрема під час усного спілкування; створення зв'язного тексту з набору простих речень; інтерактивні ігри, які передбачають правильне використання граматичної структури для перемоги у грі і отримання заохочення [49].

Виокремимо такі прийоми керованого методу: свідомо корекція помилок учнів учителем; використання ланцюгової реакції, де один учень вимовляє просте речення, а інший додає до нього підрядне, продовжуючи ланцюжок; створення діалогу за схемою; практикування інформаційних пропусків (information gaps) зі складними реченнями, що сприяє переходу учнів від пасивного сприйняття до активного створення складних речень [56].

Узагальнюючи інформацію щодо принципів, методів і прийомів, визначимо систему вправ, спрямовану на розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО під час навчання синтаксису складного речення на уроках англійської мови.

Б. Дерев'янка та П. Джонс виокремлюють три етапи засвоєння синтаксису на уроках англійської мови. Перший етап (структурна деконструкція) передбачає аналіз автентичних текстів. При цьому акцентовано на читанні конкретних частин тексту для розуміння того, як узгоджено різні синтаксичні структури. До ефективних вправ на даному етапі уналежнено: виокремлення функціональних блоків (визначення речень та аналіз їхньої синтаксичної будови), порівняльний аналіз, виконання завдань-мозаїк (jigsaw tasks) тощо. На другому етапі (спільне створення) учні під керівництвом учителя створюють власні речення/тексти, застосовуючи знання, отримані під час деконструкції. До типових вправ даного етапу уналежнено спільне написання під керівництвом вчителя, редагування або удосконалення наданих вчителем речень чи текстів. На третьому етапі (самостійне створення) здобувачі освіти самостійно створюють власні речення. З-поміж популярних вправ на даному етапі виокремлюють проєктні завдання (написання есе, статті, або презентації, ситуативні завдання) [38].

Ш. Діксон пропонує такі вправи під час навчання синтаксису складного речення на уроках англійської мови: на побудову складних речень: використання карток з різними частинами речень (sentence strips), поєднання різних клозів у складних реченнях через спільні підмети чи дієслова; вправи для розвитку синтаксичної зв'язності: додавання по черзі речень до спільного тексту (chain story), розширення речення (expand the sentence), вправа “think-pair-square-share”, складання історії з картинок (any four pictures make a story) тощо; вправи на структурні зв'язки: діаграма дерева (tree diagram), виокремлення підмета й присудка в складних реченнях та ін.; вправи на аудіювання та розпізнавання складних синтаксичних структур: слухання

речення з пропущеними частинами та їх подальше заповнення (listen and complete), секретний порядок, історія з помилками тощо [39].

Ц. Кеяр пропонує систему вправ на порівняльно-прагматичний аналіз синтаксичних структур, які передбачають контрастивний аналіз автентичних текстів для виявлення відмінностей у синтаксичних стратегіях при вираженні ідентичного мовленнєвого акту. Це забезпечує не лише структурне, але й прагматичне усвідомлення функцій складного речення [54].

У межах нашого дослідження виокремимо вправи для аудіювання та розпізнавання складних синтаксичних структур, вправи на виокремлення функціональних блоків, на порівняльно-прагматичний аналіз синтаксичних стратегій та вправи для розвитку синтаксичної зв'язності.

У контексті вправ, спрямованих на аудіювання та розпізнавання складних синтаксичних структур визначимо: прослуховування контенту з візуальною ідентифікацією (учні ідентифікують та виокремлюють головне й підрядне речення під час прослуховування уривку з автентичного цифрового контенту); виконання завдань на заповнення пропусків у транскрипті (gap filling); виконання вправ на класифікацію контексту (здобувачам освіти запропоновано набір складних речень, вилучених із мультимедійного контенту. Учні мають прослухати уривки й класифікувати кожне речення за типом та комунікативною функцією) [37].

У межах вправ на виокремлення функціональних блоків доцільно запропонувати завдання на схематичне оформлення інформації: синтаксичний сканер (учні розпізнають у тексті чи його фрагменті головні та підрядні речення, фіксують їх схематично за допомогою умовних позначень); кластер аргументів, де суб'єктам потрібно обрати три речення, в яких автор висловлює протиставлення або допущення, намалювати кластер, де центр – основна ідея, гілка 1 – основна теза (головне речення), гілка 2 – протиставлення/допущення (підрядне речення) і сформулювати висновок щодо вибору автором типу підрядного речення для висловлення власної позиції.

Для вправ на порівняльно-прагматичний аналіз синтаксичних стратегій доцільно використовувати: стилістичний редактор (учні аналізують два автентичні тексти та порівнюють синтаксичні стратегії, використані авторами, після чого переписують фрагмент тексту з новинного репортажу у більш академічному стилі); трансформація складності (здобувачі освіти трансформують речення двома способами: 1) розбиття його на два-три прості речення; 2) заміна однієї з підрядних частин на дієприслівниковий чи дієприкметниковий зворот) [18].

Характерним для комунікативних вправ на розвиток синтаксичної зв'язності (додавання по черзі речень до спільного тексту) є використання таких завдань як-от: «ланцюжок гіпотез» (перший учень задає початкову гіпотетичну умову, другий перетворює наслідок попереднього речення на нову умову, а третій продовжує логічний ланцюжок, забезпечуючи когерентність усього дискурсу); «хроніка подій» (здобувач освіти цитує заголовок новини, наступна людина додає нову інформацію, після чого учні продовжують ланцюжок); «характеристика об'єкта» (учні надають певному предмету характеристику, застосовуючи вивчену граматичну структуру); суспільне створення учнями «кластеру» з певної теми; «зворотна реакція» (учень висловлює суперечливе твердження, тоді як іншим здобувачам освіти запропоновано використати речення поступки для часткового погодження).

Отже, обґрунтований вибір підходів, принципів, методів, прийомів і системи вправ для навчання синтаксису на уроках англійської мови є критично важливим для ефективного розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності, оскільки це дозволяє адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб учнів, оптимізувати стиль навчання та підвищити його результативність.

Висновки до розділу 1

У першому розділі визначено теоретичні засади розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО під час навчання синтаксису складного речення на уроках англійської мови.

Уточнено сутність базових понять дослідження, зокрема: інформаційно-комунікаційна компетентність під час навчання синтаксису складного речення – здатність використовувати інформаційно-комунікаційні засоби для конструювання складних речень з різними видами зв'язку під час усного й писемного мовлення.

З-поміж компонентів інформаційно-комунікаційної компетентності виокремлено: когнітивний (знання про цифрові ресурси, інформаційну грамотність, основи кібербезпеки); операційний (практичні навички роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями, онлайн-платформами, мультимедійними сервісами); мотиваційно-ціннісний (сформованість відповідального ставлення до інформації, етичне послуговування технологіями, готовність до самонавчання).

Для дослідження обрано такі складні речення як-от: складнопідрядні означальні, чотири типи умовних речень, складнопідрядні речення з додатком, що вводиться сполучником *that* (*reporting verbs + that + complement clause*).

Обґрунтовано значущість упровадження комунікативно-діяльнісного, проблемно-орієнтованого, методичного підходів до розвитку інформаційно-комунікативної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО під час навчання синтаксису складного речення на уроках англійської мови. До ключових принципів навчання синтаксису складного речення уналежнено принципи частотності, когнітивної адаптації, мультимодальності, автентичності цифрового контенту. З-поміж методів розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності виокремлено: метод навчання через усвідомлення, лексичний, інтегрований, керований.

Запропоновано систему вправ на аудіювання та розпізнавання складних синтаксичних структур; виокремлення функціональних блоків; порівняльно-прагматичний аналіз синтаксичних стратегій та розвиток синтаксичної зв'язності.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 11 КЛАСУ ЗЗСО ПІД ЧАС НАВЧАННЯ СИНТАКСИСУ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2. 1. Аналіз навчально-методичного забезпечення у контексті досліджуваної проблеми

Нині важливим завданням іншомовної освіти України є опанування не лише мовних, а й інформаційно-комунікаційних знань, що передбачає розвиток навичок послуговування цифровими засобами, орієнтування в інформаційному середовищі, дотримання етичних норм онлайн-комунікації та самостійного навчання впродовж життя.

Зміст шкільного курсу англійської мови наразі спрямований на оволодіння інформаційно-комунікаційною компетентністю, що передбачає системне і критичне використання інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення ефективної іншомовної комунікації. Це означає, що здобувачі освіти повинні вміти автономно здійснювати пошук, верифікувати та аналізувати автентичну інформацію в цифровому середовищі, репрезентувати власні висловлення, судження та ідеї у різних мультимодальних форматах (текст, аудіо, відео), бути здатними до взаємодії та розв'язання комунікативних завдань в міжкультурних цифрових спільнотах [9].

Згідно з положеннями чинної навчальної програми з іноземних мов, граматику вивчають як основу для продуктивного спілкування, тоді як синтаксис складного речення розглядають як засіб підвищення дискурсивної складності та виразності мовлення старшокласників. Водночас, засвоєння синтаксичних конструкцій у 11 класі ЗЗСО зорієнтовано на формування здатності до критичного мислення та автономного оперування складною

інформацією при підготовці та представленні матеріалів у цифровому освітньому середовищі [13]. З огляду на це в 11 класі ЗЗСО, до складу граматичних тем уналежнено “Past Perfect with adverbial clauses of time”, що є критично важливим для розуміння часової послідовності та логічної ієрархії подій у розповіді. Вказана часова форма сприяє точному відображенню хронології причинно-наслідкових зв'язків, що є необхідним для аналізування історичної, біографічної чи наукової інформації у цифрових джерелах. Крім того, здобувачі освіти отримують знання з теми: “Declarative sentence + so/therefore + declarative sentence”, що є важливим для забезпечення аргументативної сили висловлювання [13].

З огляду на зміст програми, констатуємо, що виучуваний матеріал є академічно- і практикоорієнтованим. Зокрема, учні поглиблюють аналітичні вміння, вчать використовувати підрядні обставинні речення для детального аналізу та опису наукової, історичної чи соціальної інформації, здобутої з англійських цифрових джерел; оволодівають навичками аргументації, логічного представлення ідеї, конструювання обґрунтованих суджень та формулювання власних висновків під час усного й писемного мовлення. Відтак чинна навчальна програма ретельно спланована і зорієнтована на послідовний та систематичний розвиток навичок граматично коректного оформлення складних речень.

Упровадженню змісту програм в освітній процес сприяють посібники та підручники. Проаналізуємо підручники, якими послуговуються в 11 класі на уроках англійської мови, на предмет наявності синтаксичної складової у межах граматичних тем.

Для аналізу було обрано підручники “Focus 4” [53], “Gateway B2” [73], “New Total English Upper-Intermediate” [36], “Solutions Upper-Intermediate” [43].

Метою підручника “Focus 4” [53] є комплексне формування в здобувачів освіти мовленнєвої, культурної та інформаційно-комунікаційної компетентностей, а також передбачено системну підготовку до іспитів національного та міжнародного зразків. Підручник вдало поєднує актуальні

теми з реалістичними ситуаціями, діалогами, типовими для сучасних підлітків. Граматичний блок кожного модуля присвячений поглибленому вивченню тем, що відповідають рівню B2: інверсія, змішаний тип умовних речень, пасивний стан дієслова (perfect, perfect continuous forms), дієприкметниковий зворот.

Введення будь-якої граматичної теми в підручнику “Focus 4” починається через ознайомлення з автентичними текстами для читання, або діалогами, які безпосередньо стосуються теми модуля. Після презентації нової граматичної теми продовжується пояснення правил через рубрики “Grammar Focus” і “Remember This”. Останнім етапом у вивченні нової фрази чи конструкції є практична частина, в якій запропоновано тренувальні вправи і завдання на використання граматичного діапазону (“Usage” та “Exam Focus”). Вивчення синтаксичних конструкцій відбувається через виконання таких завдань: переписати речення, виділені конкретним кольором, використовуючи певні слова і/або конструкції; доповнити друге речення так, щоб воно мало подібне значення до першого. При цьому необхідно використати вказану синтаксичну конструкцію; поставити дієслово у правильну форму для доповнення автентичного тексту.

Підручник, завершується рубриками “Video Worksheet”, “Grammar Reference and Use of English”, де сконцентровано граматичні правила і декілька відповідних до них вправ. Ці рубрики сприяють розвитку не лише умінь спілкування, слухання та граматичних навичок, а й інформаційно-комунікаційної компетентності, оскільки учням запропоновано перегляд автентичних відеороликів, прослуховування мовлення носіїв для розвитку навичок мультимодального сприйняття та розпізнавання складних синтаксичних структур. Відтак, через наявність урізноманітненої системи вправ на розвиток граматичних навичок, підручник “Focus 4” є актуальним для вивчення складних синтаксичних конструкцій. Водночас, на нашу думку, підручнику бракує елементів порівняльно-прагматичного аналізу, що спонукав би учнів обирати синтаксичні форми з позиції комунікативної доцільності та стилістичного ефекту.

Підручник “Gateway B2” [73] складається з 10 модулів, кожен з яких містить рубрику “Grammar”, спрямовану на засвоєння морфологічних і синтаксичних одиниць. У підручнику представлено умовні речення та їхні варіації, означальні відносні обмежувальні та необмежувальні підрядні речення, дієслова непрямої мови, інверсії (*not only... but also..., never before had...*) та розщеплені речення типу *It was... that..., What... is...*

Варто наголосити, що під час вивчення граматичних блоків, правила винесено в кінець в окрему рубрику, а вправи на розвиток граматичних навичок використовують вкрай обмежено. Відсутні завдання із залученням інформаційно-комунікаційних технологій. Підручник завершується рубрикою “Grammar Reference”, де подано граматичні правила, вивчені протягом року.

З огляду на це змістове наповнення підручника “Gateway B2” вказує на пріоритет традиційного підходу до засвоєння граматики, де системні правила (Grammar Reference) та словниковий запас (Wordlist) винесені на самостійне опрацювання. Це свідчить про те, що граматику розглянуто переважно як довідковий матеріал або засіб для тренування тестових завдань, а не як основу для систематичного усвідомлення мовних закономірностей у контексті. Своєю чергою, відсутність вправ із залученням інформаційно-комунікаційних технологій та мультимедійного контенту (як-от BBC Video чи Vlog у “Focus 4”) обмежує можливості для розвитку навичок мультимодального сприйняття та роботи з автентичними джерелами, оформленими в цифровому форматі, що є критичним недоліком у контексті формування інформаційно-комунікаційної компетентності випускників ЗЗСО.

Підручник “New Total English Upper-Intermediate” [36] складається з 10 основних модулів. У рубриці “Grammar” систематично представлено складні синтаксичні явища, організовані за принципом Overview (наприклад, Overview (1): the present and future; Overview (2): the past)). Граматичний блок має чіткий синтаксичний фокус, що виходить за межі вивчення часових форм дієслова. До ключових тем, присвячених синтаксису складного речення уналежнено: “Present perfect simple”, “Present perfect continuous”, “Modifying

comparatives”, “Past perfect simple”, “Past perfect continuous”, “Articles”, “Adjectives and Adverbs”, “Future perfect”, “Future perfect continuous”, “Ing forms and infinitives”, “Conditional structures”, “Used to/be used to/get used to”, “Wishes and regrets”, “Reported speech”, “Reporting verbs”, “Participle clauses for sequencing”, “Relative clauses”.

У підручнику “New Total English Upper-Intermediate” [36] нову граматичну тему спочатку представлено в рубриці “Active Grammar Box” та “How to”, де пояснюють основні правила вживання тої чи тої синтаксичної конструкції. Завдання учнів, які вивчають підрядні означальні відносні речення, полягає в тому, аби прочитати “Active Grammar Box” і вирішити в яких прикладах вказано обмежувальні (defining) та необмежувальні (non-defining) речення. Підручник завершується рубриками “Vocabulary” та “Grammar Reference”, де зібрано ключову лексику (фразові дієслова, колокації) та граматичні правила модуля, що дозволяють суб’єктам використовувати систематизований матеріал як довідковий ресурс для поглибленого самостійного вивчення.

З огляду на сказане, завдяки “New Total English Upper-Intermediate”, учні пізнають, як використовувати мову для досягнення конкретних цілей у спілкуванні. Водночас зауважимо, що через рік видання у підручнику відсутня явна орієнтація на розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності. Він не містить прямих рубрик, які передбачають використання мультимодального цифрового контенту або завдань, які вимагають роботи з онлайн-інструментами.

Підручник “Solutions Upper-Intermediate” [43] складається з 9 модулів. Контент модулю № 8 під назвою “Change the world” спрямований на розвиток граматичної компетентності через засвоєння складних синтаксичних конструкцій, необхідних для аргументованого обговорення соціальних та глобальних проблем. Значну увагу приділено вивченню умовних речень другого, третього і змішаного типів, що є ключовими для моделювання гіпотетичних ситуацій та критичного аналізу наслідків минулих рішень.

Відповідно, означені типи речень є основою для формування логічно обґрунтованої позиції в дискусіях про соціальні зміни.

Цікавими є блоки “Protest collocations” та рубрика “Hashtag activism”, що стосуються сучасних цифрових форм громадянської активності. Під час ознайомлення з вказаними блоками суб’єкти слухають обговорення політичних подій та використовують дискурсивні маркери для побудови зв’язного мовлення.

Загалом, на етапі презентації граматичний блок подано дещо ізольовано від комунікативних завдань. Підручник не надає достатньо інструментів для усвідомлення того, як складні синтаксичні структури функціонують в автентичному цифровому дискурсі. У курсі переважають класичні лексико-граматичні вправи на заповнення пропусків чи обрання варіанту, що недостатньо розвиває синтаксичну гнучкість та швидкість продукування складних речень у реальному часі.

Варто звернути увагу на те, що у проаналізованому підручнику не передбачено завдань на структурну деконструкцію з автентичних цифрових ресурсів (блогів, новинних порталів та ін.), що унеможлиблює використання онлайн-інструментів для анотування чи корпусного аналізу. Відтак підручник не сприяє розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності, оскільки синтаксис розглянуто ізольовано від цифрового контенту.

Отже, аналіз навчально-методичного забезпечення з англійської мови в 11 класі ЗЗСО дає підстави стверджувати, що традиційні підручники сфокусовано на засвоєнні правил для підготовки до тестувань. Натомість, кількість завдань на застосування синтаксичних одиниць у комунікативних ситуаціях є досить обмеженою. Натомість, у новітніх навчально-методичних комплексах спостерігається успішна орієнтація на розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності, де вивчення синтаксису складного речення інтегровано в мультимодальний контент.

2.2. Методичні рекомендації щодо розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО під час навчання синтаксису англійського складного речення

Для розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО було обрано автентичні тексти, візуальні медіа (зображення, відео YouTube, YouTube Shorts), інтерактивні та письмові завдання, що забезпечують розвиток навичок критичного аналізу медіаконтенту, розпізнавання маніпуляцій, виявлення упереджень та формулювання власної позиції в умовах інформаційного перевантаження.

Організація освітнього процесу передбачає дотримання чіткої послідовності. Рекомендуємо починати кожен урок із організації навчальної діяльності, під час якої учні налаштовуються на продуктивну роботу. На етапі актуалізації опорних знань передбачено відтворення учнями засвоєних знань із граматики, необхідних для оволодіння новим матеріалом. Зокрема, здобувачам освіти запропоновано вправи на виокремлення функціональних блоків (прогнозування): *“Think what will happen if...”* та ідентифікування головного й підрядного речень: *“Spin the wheel and create a sentence with IF. Underline the main clause with one line and bold the subordinate one”*; вправи на розвиток синтаксичної зв’язності: *“Name three people: a blogger, a scientist, or an activist, who inspire you most. Add some more information about them using the phrase ‘who is’”* та розроблення кластера: *“Make up a cluster in your breakout rooms. Brainstorm as many different, probable consequences as possible that could branch off from the single action”*.

Після повідомлення мети уроку вчитель спонукає учнів до навчальної діяльності через мотивацію. Мета цього етапу – перетворити пасивну увагу на активний пізнавальний інтерес через емоційний відгук або інтригу. Здобувачам освіти запропоновано самостійно сформулювати пошуковий запит та проаналізувати результати пошуку (вправи на розвиток синтаксичної зв’язності): *“Google ‘Who is Anne-Marie Imafidon?’. Find a web page that shares a*

'single story' and the one with a 'Nuanced Story'"; створити ланцюжок гіпотез: "S 1 completes the teacher's sentence with logical results. S 2 takes THE RESULT from the first student and turns it into a new condition. S 3 completes the second student's sentence and so on"; проаналізувати діаграму і відповісти на запитання (вправа на порівняльно-прагматичний аналіз синтаксичних стратегій): "Look at your screen. You see one simple fact at the center red circle, it's the core, and three different news reports about it. Answer the questions".

Етап засвоєння нового матеріалу важливо починати з чіткого фокусування учнів на особливостях використання синтаксису для транслювання певного повідомлення чи здійснення впливу. Здобувачам запропоновано обрати відповідне до ситуації слово і розпізнати конструкцію (вправа на виокремлення функціональних блоків): *"Choose the best pronoun for the sentence and decide which clause is principal and which is subordinate"; продовжити речення, розширюючи його (вправа на розвиток синтаксичної зв'язності): "Continue the initial sentence by adding more information of your own. Consider what others are saying"; розподілити слова за колонками на віртуальній дошці: "Drag the sticker with the word into the correct column".*

Під час роботи з автентичним відео/текстом ми рекомендуємо використання вправ на розпізнавання складних синтаксичних структур, де необхідно віднайти в промові спікера синтаксичні конструкції, що виконують комунікативну функцію. Інструкції до вправ на цьому етапі можуть звучати так: *"Read the text and put the verbs into the correct form", "Choose the best pronoun for the sentence and decide which clause is principal and which is subordinate", "Drag and drop each balloon into the correct column using our Miro board".*

Після завершення ознайомлення з автентичним матеріалом ми рекомендуємо організувати індивідуальну та групову роботу учнів (створення кластеру/розподілення слів по колонках, колективне обговорення/створення контенту за допомогою загальнодоступних інформаційно-комунікаційних технологій). Так, візуалізація забезпечує систематизування нової лексики, а

створення цифрового контенту мотивує учнів практично застосовувати набуті знання.

На етапі закріплення нового матеріалу учням запропоновано виконати вправи на розвиток синтаксичної зв'язності, що сприяє формуванню навичок конструювання розгорнутих висловлювань для переконливої аргументації, ведення дискусії, створення допису чи посту у цифровому форматі. Інструкції до вправ звучать так: *“You are a journalist. Write a short “News Summary” on our Miro board to sum up the video”, “Create a single post for Twitter to warn your friends about “echo chambers”, “Create a “Digital profile bio” for a person you choose”, “Make up a short dialogue between two friends who are discussing a recent digital mistake. Use the sms generator”, “Invent an idea for a new episode of the TV series about a future technology”* тощо.

Завершальним етапом уроку є підбиття підсумків, рефлексія та пояснення домашнього завдання. Вважаємо рефлексію одним із ключових елементів завершального етапу, завдяки чому учитель отримує зворотний зв'язок, що інформує про рівень засвоєних учнями знань і сформованих умінь та навичок, критично важливих для планування і внесення коректив у власну педагогічну діяльність. З огляду на це процес рефлексування може відбуватися під час заповнення онлайн-форми (Google forms) чи виконання завдань: *“Complete the following sentences with your own ideas”, “Add one sticky note to the toolbox on a Miro board. On your sticky note, write one key skill, idea, or verb you learned today.”*

Окремо варто наголосити на ефективності застосування таких цифрових ресурсів під час розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності, як-от: відео YouTube, YouTube Shorts, застосунки Miro, Coggle, Edraw, Canva, Google Slides, Google Docs, де відбувається створення кластерів, таблиць, постерів, текстів тощо. Систематична робота з цими ресурсами сприяє критичному оцінюванню функціональних можливостей різних платформ та вибору найдоцільнішого інструментарію для розв'язання конкретного завдання. Своєю чергою, групова та індивідуальна види активності у Zoom breakout rooms і на

ігрових платформах Wordwall, Kahoot!, Classtools, Islcollective сприяють активному залученню учнів до засвоєння синтаксису складних речень в ігровому форматі.

2.3. Система роботи над розвитком інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО

Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО під час вивчення синтаксису англійського складного речення передбачає використання запропонованих методичних розробок, поданих нижче.

Методична розробка уроку №1

Тема уроку: Digital identity. People who inspire us

Мета уроку: розвивати інформаційно-комунікаційну компетентність; удосконалювати вміння використовувати складнопідрядні означальні обмежувальні/необмежувальні речення у практичній сфері; розвивати аналітичне і критичне мислення під час аналізування медіаконтенту; формувати навички цифрового оформлення тексту.

Очікувані результати. Наприкінці уроку учні вміють: розпізнавати типи складнопідрядних означальних речень; послуговуватися ними під час онлайн-дискусії та для створення власного цифрового контенту.

Методи: навчання через усвідомлення, керований, інтегрований.

Тип уроку: комбінований

Обладнання: програма Zoom, інтерактивна дошка, BBC Video, онлайн-ігри, google forms.

Перебіг уроку:

I. Початок уроку:

1. Організація навчальної діяльності

T: Good morning, everyone! How are you today? I'm so excited to start our new topic. Our journey today will be into the world of digital identity and people who inspire us. As the famous writer and activist Chimamanda Ngozi Adichie once said:

“The single story creates stereotypes” to avoid a single story, we need to learn how to add more details to our descriptions of people and ideas. So, let’s set off our journey into the world of rich descriptions!

2. Актуалізація опорних знань

1. Let’s recall:

- What are complex sentences? How do they differ from simple sentences?
- Do you know any clauses?
- Which words can connect two parts of a sentence?

2. Now let’s look at the screen and answer the following question:

What is the difference between these two images? Describe the person in one complex sentence, trying to use the word ‘who’ or ‘which’ once.

Possible answers: The man, **who** is the CEO of a huge company, looks serious.
I see a person **who** is chilling with his family on vacation.

3. Name three people: a blogger, a scientist, or an activist, who inspire you most. Add some more information about them using the phrase ‘who is’.

E.g.: Mark Zuckerberg, **who is the founder of Facebook**, is now focused on the Metaverse.

3. Формулювання мети і завдань уроку

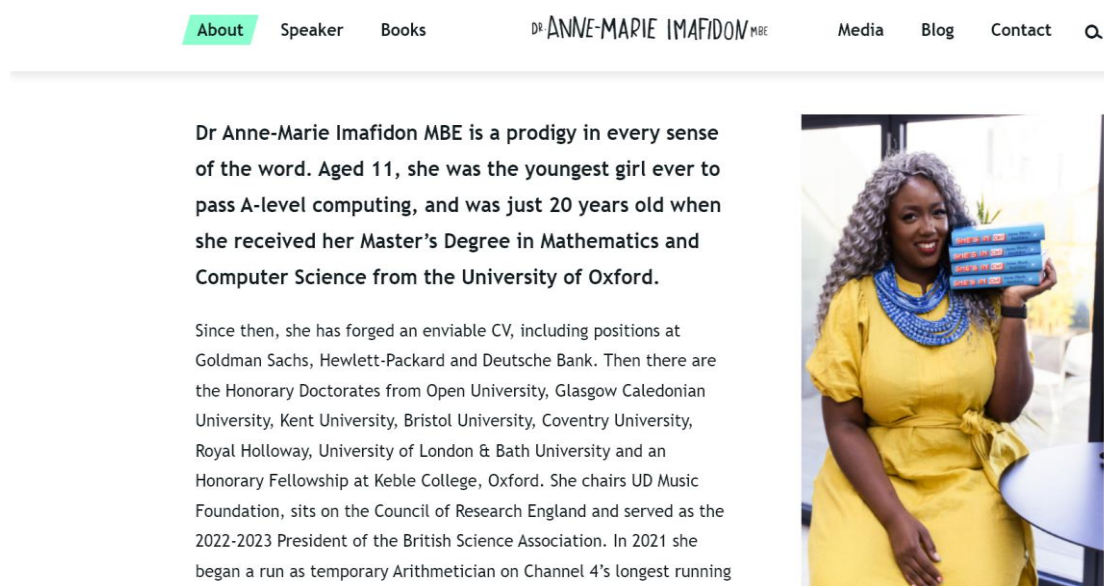
T: Today, you will master the skill of using attributive relative clauses, and will be able to see the difference between defining and non-defining information. Our activities will include work in groups, individual tasks, interactive games and speaking activities.

4. Мотивація навчальної діяльності:

T: Nowadays, we all have “digital identities” on social media, in games, or in professional networks. But sometimes, these identities create a “single story” – a flat, one-dimensional stereotype.

1. A: Google “Who is Anne-Marie Imafidon?”. Find a web page that shares a “single story” and the one with a “Nuanced Story”.

E.g.: a webpage that shares a single story:

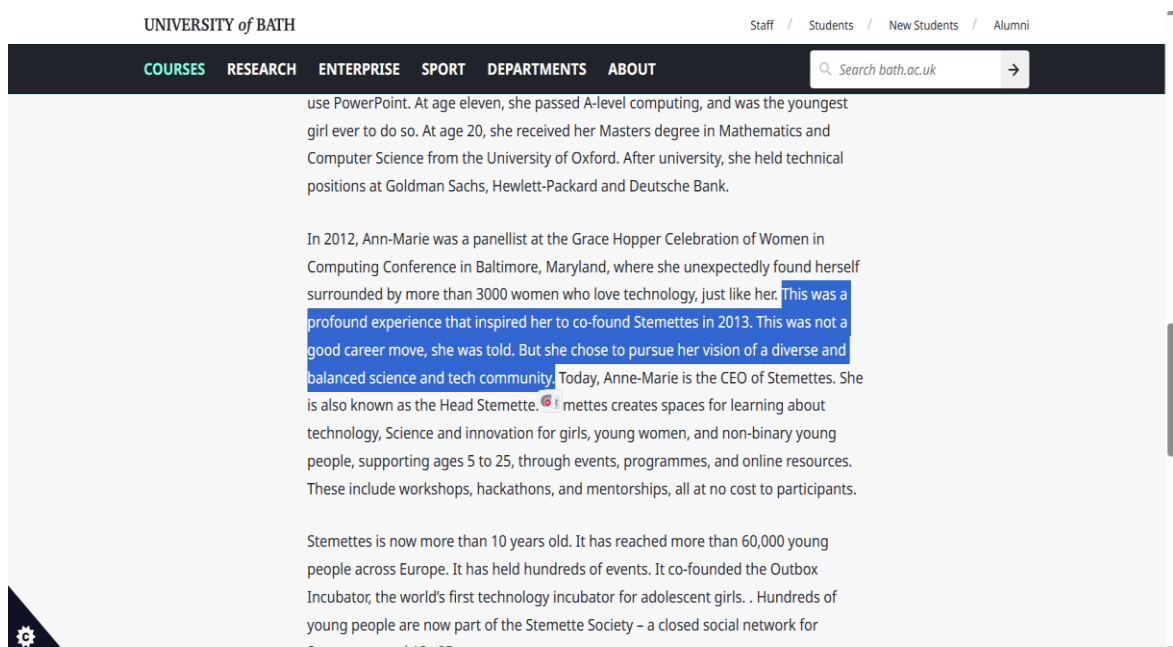

About Speaker Books **DR ANNE-MARIE IMAFIDON MBE** Media Blog Contact

Dr Anne-Marie Imafidon MBE is a prodigy in every sense of the word. Aged 11, she was the youngest girl ever to pass A-level computing, and was just 20 years old when she received her Master's Degree in Mathematics and Computer Science from the University of Oxford.

Since then, she has forged an enviable CV, including positions at Goldman Sachs, Hewlett-Packard and Deutsche Bank. Then there are the Honorary Doctorates from Open University, Glasgow Caledonian University, Kent University, Bristol University, Coventry University, Royal Holloway, University of London & Bath University and an Honorary Fellowship at Keble College, Oxford. She chairs UD Music Foundation, sits on the Council of Research England and served as the 2022-2023 President of the British Science Association. In 2021 she began a run as temporary Arithmetician on Channel 4's longest running

E.g.: a webpage that shares a nuanced story:

UNIVERSITY of BATH Staff / Students / New Students / Alumni

COURSES RESEARCH ENTERPRISE SPORT DEPARTMENTS ABOUT Search bath.ac.uk

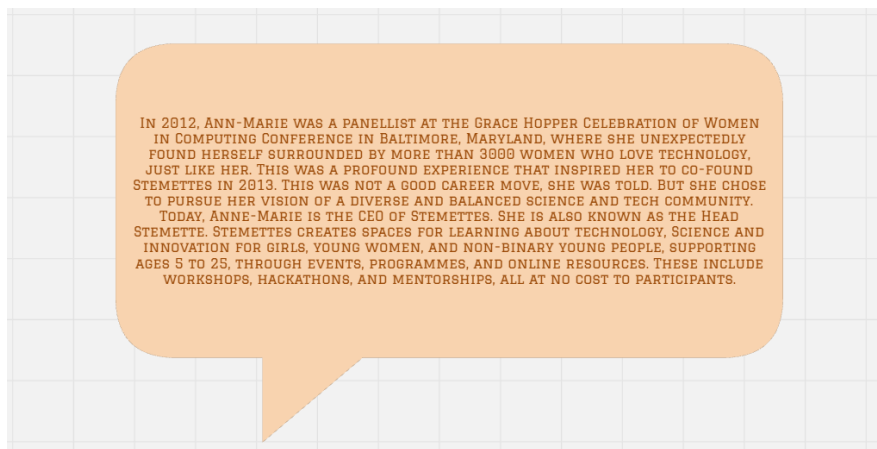
use PowerPoint. At age eleven, she passed A-level computing, and was the youngest girl ever to do so. At age 20, she received her Masters degree in Mathematics and Computer Science from the University of Oxford. After university, she held technical positions at Goldman Sachs, Hewlett-Packard and Deutsche Bank.

In 2012, Ann-Marie was a panellist at the Grace Hopper Celebration of Women in Computing Conference in Baltimore, Maryland, where she unexpectedly found herself surrounded by more than 3000 women who love technology, just like her. This was a profound experience that inspired her to co-found Stemettes in 2013. This was not a good career move, she was told. But she chose to pursue her vision of a diverse and balanced science and tech community. Today, Anne-Marie is the CEO of Stemettes. She is also known as the Head Stemette. Stemettes creates spaces for learning about technology, Science and innovation for girls, young women, and non-binary young people, supporting ages 5 to 25, through events, programmes, and online resources. These include workshops, hackathons, and mentorships, all at no cost to participants.

Stemettes is now more than 10 years old. It has reached more than 60,000 young people across Europe. It has held hundreds of events. It co-founded the Outbox Incubator, the world's first technology incubator for adolescent girls. Hundreds of young people are now part of the Stemette Society – a closed social network for

B: Copy this information to our Miro Board and answer the questions below:

E.g.: extract from a nuanced story copied to a Miro Board

- What is the difference between a single story and a nuanced story?
- Which page actually tells you why the woman is inspiring?
- How can complex sentences help us avoid the single story and add necessary details to our opinions and arguments?

II. Основна частина

1. Вивчення нового матеріалу

T: Let's start with doing the matching task, by means of which you will get the point of using the defining and non-defining relative clauses.

1. Match two parts of the sentences [81]

0:11

Tim B. Lee warned about data misuse,	Social media platforms are the spaces	A digital nomad is a person	The latest AI report,	Elon Musk,	A political analyst is a speaker	The ethical dilemma	Online education platforms	Experts
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
that we are facing in the age of generative AI requires new legislation.	that provide access to free academic courses are essential today.	whose innovative ideas solve global challenges, is often a controversial figure.	which requires immediate attention from governments.	who warn against digital privacy risks recommend strong passwords.	which warns against deepfakes, was published yesterday.	whose lifestyle is based on remote work and constant travel.	where young people spend the majority of their time communicating.	who actively uses complex syntax to structure his arguments.

E.g.: The latest AI report, which warns against deepfakes, was published yesterday. A digital nomad is a person whose lifestyle is based on remote work and constant travel. Elon Musk, whose innovative ideas solve global challenges, is often a controversial figure.

T: Well done! Now you understand the main purpose and in which cases you should use these types of clauses. Let's take a look at different connectors we can use.

2. Choose the best pronoun for the sentence and decide which clause is principal and which is subordinate.

1. Students must critically assess the source _____ (who / whose / where) integrity cannot be verified by established methods.

2. Fake news is a term _____ (who / that / where) became prominent in political discourse after 2016.

3. The university professor, _____ (who / which / whose) gave the lecture on media literacy, is a renowned expert in cyber security.

4. Data privacy, _____ (who / which / whose) is constantly discussed by tech giants, remains a significant ethical challenge.

5. We examined the archive _____ (who / which / where) the original documents were stored for decades.

6. The new generative AI model, _____ (that / whose / where) has the ability to write coherent academic essays, is now available for public testing.

7. A successful communication strategy requires speakers _____ (who / whose / where) vocabulary and grammar are flawless.

8. The key takeaway, _____ (who / which / that) you should write down immediately, relates to the use of Non-defining Clauses.

9. This is the complex syntactic structure _____ (who / which / where) differentiates B2 level writing from C1 academic prose.

10. Users _____ (who / which / whose) neglect regular software updates expose their devices to significant security risks.

Key: 1 – whose; 2 – that; 3 – who; 4 – which; 5 – where; 6 – that; 7 – whose; 8 – which; 9 – which; 10 – who.

Pre-watching activities

T: Now, let's play a game and try to guess some information about the person before we'll watch the video about them. After watching the video we will know the truth!

1. Continue the initial sentence by adding more information of your own. Consider what others are saying.

The initial sentence is the following: "This person is a tech expert..."

Student 1: This person is a tech expert who is very inspiring.

Student 2: This person is a tech expert who is very inspiring, whose work is focused on technology.

Student 3: This person is a tech expert who is very inspiring, whose work is focused on technology, which is a very important field today.

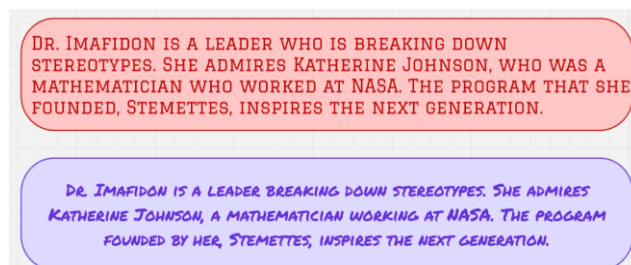
While-watching activities (individual work)

1. Watch a short BBC video [29] and write down non-defining and defining relative clauses.

Non-defining	Defining
<i>E.g.:</i> I am a young black woman from East London, who's had a very different upbringing, who sits at... board tables, who spends a lot of time with young people...	She's really someone who's writing the future for the next generation of technologists.

T: In the era of fake news and information overload, the ability to quickly distinguish essential information from background noise is critical. Syntax can be a tool of manipulation.

2. A: Take a look at these two different texts on our Miro board, and answer the questions below.

1. Which text feels more formal and academic?
2. Which text feels faster, more concise, and more dynamic?

3. What is the key grammatical difference between Text A and Text B? How did the author of Text B transform the sentences?

B: Rewrite the following sentences, making them as short and formal as possible by reducing the relative clause. What type of relative clause is it?

E.g.: The man who is sitting over there is the expert. → The man sitting over there is the expert.

- a) The tech expert who is arguing for change has launched a new book.
- b) The problems which are facing women in the tech industry must be solved.
- c) Katherine Johnson was a mathematician who worked at NASA in the 1960s.

Key: 1. The tech expert arguing for change has launched a new book. 2. The problems facing women in the tech industry must be solved. 3. Katherine Johnson was a mathematician working at NASA in the 1960s.

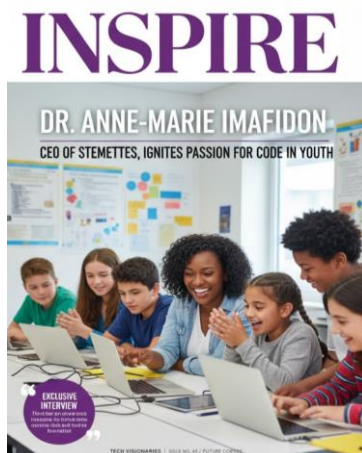
3. Read two news headlines about Anne-Marie. Both use Relative Clauses. Which headline is more objective and informative? Which is more emotional and subjective? Explain your choice.

Post-watching activities (group work)

1. In groups of 4 design 2 visually distinct news headlines about Anne-Marie Imafidon in Canva/Google Slides. Use defining relative clause in the first headline and non-defining in the second one.

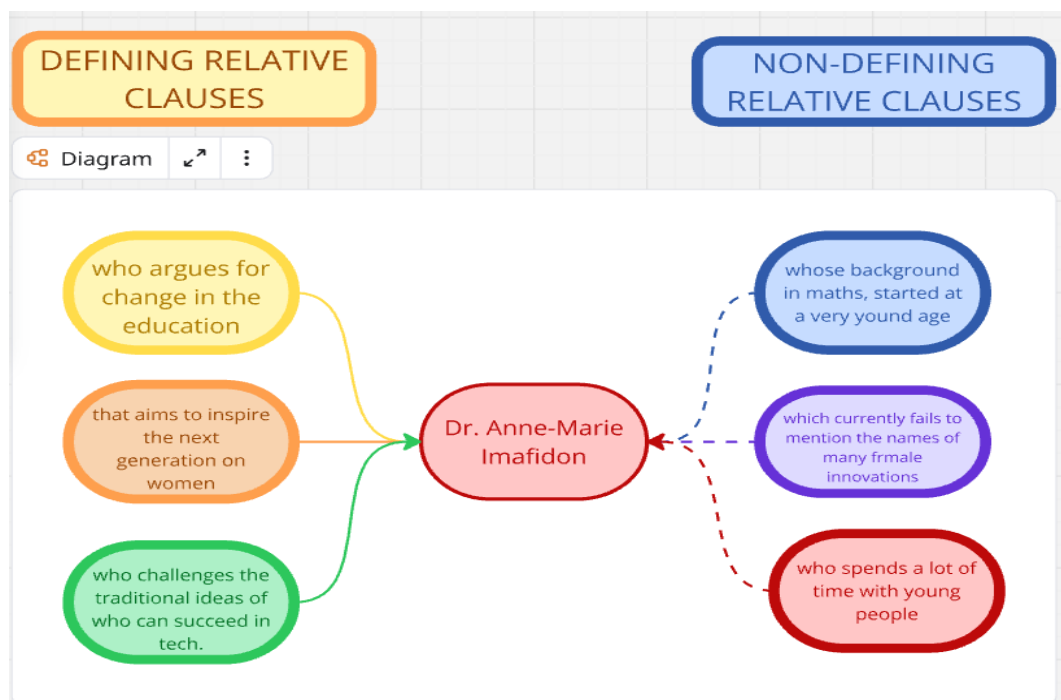
E.g.:

T: Now, we're going to use the facts above to build Anne-Marie Imafidon's visual "digital identity". I am splitting you into breakout rooms. Time limit – 8 minutes.

2. Create a cluster about Anne-Marie. Come up with as many core facts you remember as possible. Use defining relative clauses to write down the key information about the tech expert. Use non-defining clauses to write extra facts. Apply straight lines to connect your core facts and dashed lines for the extra facts. Time limit – 8 minutes.

E.g.:

2. Закріплення нового матеріалу

1. Create a "Digital profile bio" for a person you choose.

Instructions:

1. Work in breakout rooms. Choose an influencer that has recently created something in digital world;
2. Copy the empty Instagram template from our Miro board;
3. Write a rich, professional, and engaging bio (4-5 sentences) for the person you chose.
4. Your bio should contain defining and non-defining relative clauses; reduced relative clauses (for academic conciseness)

5. Present your profiles in 7 minutes.

E.g.:

2. *Editing tone (Pair work).*

A: Click on the link [48] and find the section with your and your partner's name. S 1: Write a short-text (3–5 sentences) about a person that inspires you. REMEMBER to use at least 2 non-defining and 1 defining relative clauses. Write about their name; say if you know this person in real life; why this person is so inspiring. Time limit: 8 minutes.

S 2: use the Google Doc's comments to provide a peer-review. Leave the comment satisfying the 3 criteria:

1. Was the text easy to understand?
2. Was the punctuation used correctly?
3. In which sentences did the information feel essential, in which extra?

Student's Name	Text about an inspiring person
<u>Time limit – 8 minutes</u>	
Student 1	The person that I admire most in my field is my former professor, Dr. Olena Kovalchuk. Dr. Kovalchuk, who is now a senior analyst at a major tech firm, always pushed us to think critically. She taught an advanced syntax course, which was incredibly challenging but rewarding, and she always provided support to the students who struggled.
Student 2	TEXT STUDENT 2 WROTE
<u>Time limit – 8 minutes</u>	
Student 3	
Student 4	
<u>Time limit – 8 minutes</u>	
Student 5	
Student 6	
<u>Time limit – 8 minutes</u>	
Student 7	
Student 8	
<u>Time limit – 8 minutes</u>	

Mariia Pentsal
18:31 12 лист.

It was easy to understand from the text why you admire her. The punctuation was perfect! You correctly used commas for the two non-defining clauses. You also correctly used no commas for the defining clauses ("that I admire..." and "who struggled").

The clauses "who is now a senior analyst..." and "which was incredibly challenging..." felt like supplementary (non-defining) information, just interesting extra facts. The clause "that I admire most..." was definitely essential because it specified which person you were talking about.

[Показати менше](#)

Mariia Pentsal
19:00 9 лист.

COMMENT STUDENT 1 LEFT

B: S2 reads their review aloud.

3. Academic report vs. blog post (group work).

T: Okay, everyone! You're going to get a short set of simple sentences. I will split you up in 2 teams and each of your team will have 10 minutes to prepare and present a text about a famous influencer Elon Musk, BUT in 2 different styles. Feel free to use our Miro board for your ideas.

Team 1: write an academic report using the key facts below:

Useful tips for this writing style:

- sound formal, precise, and detailed;
- give background information using non-defining relative clauses.

Team 2: write a blog post from the key facts below:

Useful tips for this writing style:

- dynamic, concise, and action-oriented text;
- use defining relative clauses to make your text shorter and livelier.

Key facts about the influencer:

1. Elon Musk is a billionaire entrepreneur.
2. He founded the aerospace company SpaceX.
3. SpaceX designs reusable rockets for space travel.

4. He leads the automotive company Tesla.
5. Tesla produces electric vehicles.
6. Electric vehicles reduce global carbon emissions.

E. g. of the academic report:

Elon Musk, who is a prominent billionaire entrepreneur, founded the aerospace company SpaceX. SpaceX, which designs reusable rockets for space travel, represents a significant shift in the industry. Mr. Musk also leads Tesla, which produces electric vehicles. These vehicles, which act to reduce global carbon emissions, are critical for environmental sustainability.

E. g. of the blog post:

Meet the entrepreneur changing the world, Elon Musk! He is the man behind SpaceX, the company designing reusable rockets for our future in space. But that's not all!! Mr Musk also leads Tesla, the brand producing electric vehicles that destroy carbon emissions. He is the leader taking us to Mars!

III. Заклучна частина:

1. Підсумки уроку

T: Our lesson is coming to an end. Today, we successfully analyzed how relative clauses function as a filter and an amplifier of information. We learned that defining clauses provide essential information to identify a subject and are perfect for the concise and dynamic style of digital communication. In contrast, non-defining relative clauses provide extra details and background context, which is necessary for the formal style of academic reports.

Thank you, students! You have actively demonstrated how grammar is directly linked to communication intention and critical thinking.

2. Рефлексія

1. Fill in the blanks: [\[44\]](#)

Feedback form	
Feedback form for defining and non-defining clauses. Please, answer the questions attentively!	
Зірочка (*) указує, що запитання обов'язкове	
In your own words, what is the MAIN DIFFERENCE between a defining clause and a non-defining clause? * Ваша відповідь: _____	Rate your skill confidence Please, rate how confident you feel <i>now</i> (1 = Not confident, 5 = Very confident) about these skills: I can recognize the difference between defining and non-defining clauses * in a text. ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
In which situations is it better to use full non-defining clauses rather than short/reduced ones? (Choose all that apply) * ☐ In a fast TikTok caption ☐ In a formal University Application / CV ☐ In a respectful biography of a scientist ☐ In a quick text message to a friend ☐ Інше: _____	I can use punctuation for non-defining clauses correctly * ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
I can write my own non-defining clause. * ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5	I can reduce a clause (e.g., 'the expert who is arguing' into 'the expert arguing') * ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
I can reduce a clause (e.g., 'the expert who is arguing' into 'the expert arguing') * ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5	Which activity today did you like most? * ☐ The "Google Search" ☐ The Wordwall / Matching activities ☐ Analyzing the BBC video ☐ Creating the Headlines ☐ The google doc peer-review ☐ The "Academic vs. Blog post" editing task

3. Домашнє завдання:

1. Create a dynamic digital poster about a tech leader/celebrity. Use Canva, Google Slides, or create a frame on Miro.

Requirements to your texts:

1. Dynamic, engaging writing style
2. Include at least 2 defining relative clauses and 2 non-defining relative clauses to describe the person and their impact.
3. Submit a screenshot or a PDF of your digital poster.

E. g.

Методична розробка уроку № 2

Тема уроку: The butterfly effect. Analyzing consequences with conditionals.

Мета уроку: розвивати інформаційно-комунікаційну компетентність; удосконалювати вміння використовувати різні типи умовних речень як інструмент для прогнозування реальних та гіпотетичних наслідків у цифровому середовищі; критично аналізувати причинно-наслідкові зв'язки, гіпотетично моделювати ситуації у сфері етики штучного інтелекту та кібербезпеки; формувати навички аргументованого висловлювання гіпотез та оцінки ризиків; розвивати аналітичне мислення під час роботи з автентичними матеріалами.

Очікувані результати. Наприкінці уроку учні вміють: розрізняти та коректно використовувати чотири типи умовних речень; формулювати чіткі прогнози ризиків у сфері кібербезпеки й штучного інтелекту та висловлювати гіпотези щодо їх пом'якшення; аналізувати причинно-наслідкові зв'язки та оцінювати незворотні помилки минулого; брати участь у дискусії, пропонувати гіпотетичні сценарії та аргументувати свою позицію, використовуючи чотири типи умовних речень.

Методи: метод навчання через усвідомлення, лексичний, інтегрований, керований.

Тип уроку: комбінований

Обладнання: програма Zoom, інтерактивна дошка, відео, онлайн-тренажери.

Перебіг уроку:

I. Початок уроку:

1. Організація навчальної діяльності

T: Good afternoon, everyone. I'm pleased to welcome you to our advanced syntax lesson, which will demand both precision in grammar and sharpness in critical thinking. I see we have a full and ready team today. Since we are operating in the digital sphere, please give me a quick “thumbs-up” emoji or type “ready” in the chat if you can clearly hear my voice and see the interactive board displayed on your screen.

2. Актуалізація опорних знань

1. *Think what will happen if:*

- a user clicks on a phishing link...
- a company ignores privacy settings...

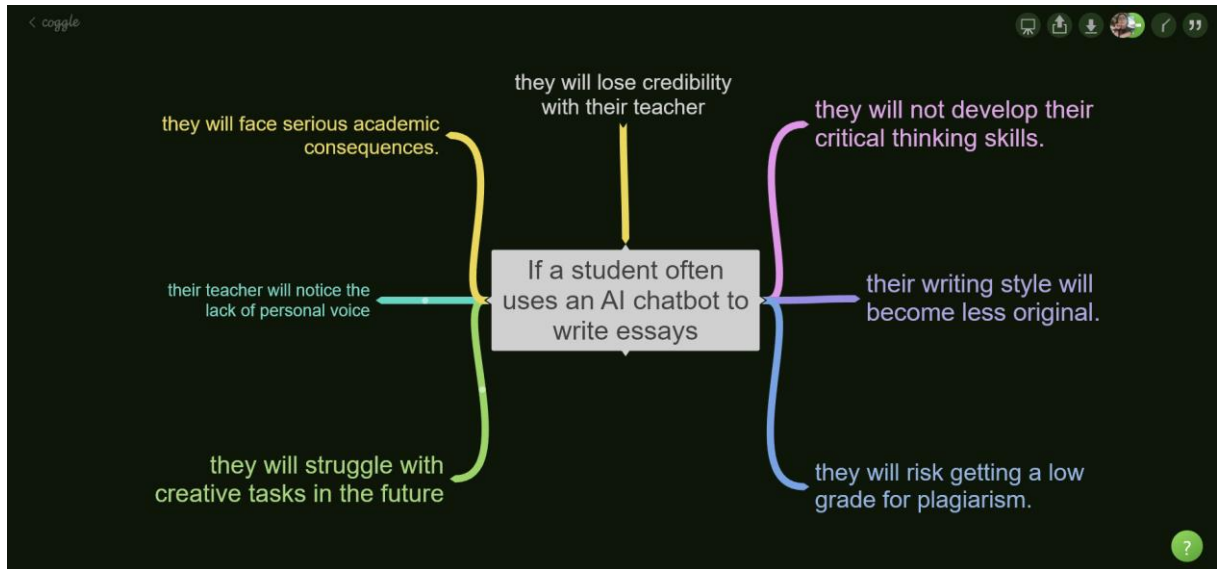
2. *Spin the wheel and create a sentence with IF. Underline the main clause with one line and bold the subordinate one. [80]*

E.g.: 1. If you use “12345” as your password, **you risk your account’s safety.**
 2. Your device becomes vulnerable **if you don’t update your software.** 3. **If you click on a strange link in an email**, you often install malware.

3. *Make up a cluster in your breakout rooms using <https://coggle.it/> Brainstorm as many different, probable consequences as possible that could branch off from the single action. The core sentence for your cluster is: “If a student often uses an AI chatbot to write essays...”*

E.g.:

3. Формулювання мети і завдань уроку

T: We use conditionals every single day to make decisions, analyze problems, and talk about the past. Let's practice conditionals by means of case studies, interactive games, and group discussions.

4. Мотивація навчальної діяльності

1. Fill in the form: [27]. For each scenario, type one or two 1st Conditional sentences predicting what will probably happen as a consequence. The answers will be discussed after.

AI scenarios

Зірочка (*) указує, що запитання обов'язкове

A major hospital implements a new AI diagnostic tool that predicts diseases with 95% accuracy but cannot explain how it reached its conclusions. *

If this tool becomes widely used, what will happen to medical ethics?

Ваша відповідь

A social media company introduces an AI that automatically filters out all 'negative' content to protect users' mental health. *

If this AI filters all negative content, how will it impact public discourse?

Ваша відповідь

A city installs AI-powered cameras that can predict minor crimes (e.g., shoplifting) before they happen. *

If these cameras become common, what will be the consequences for privacy and civil liberties?

Ваша відповідь

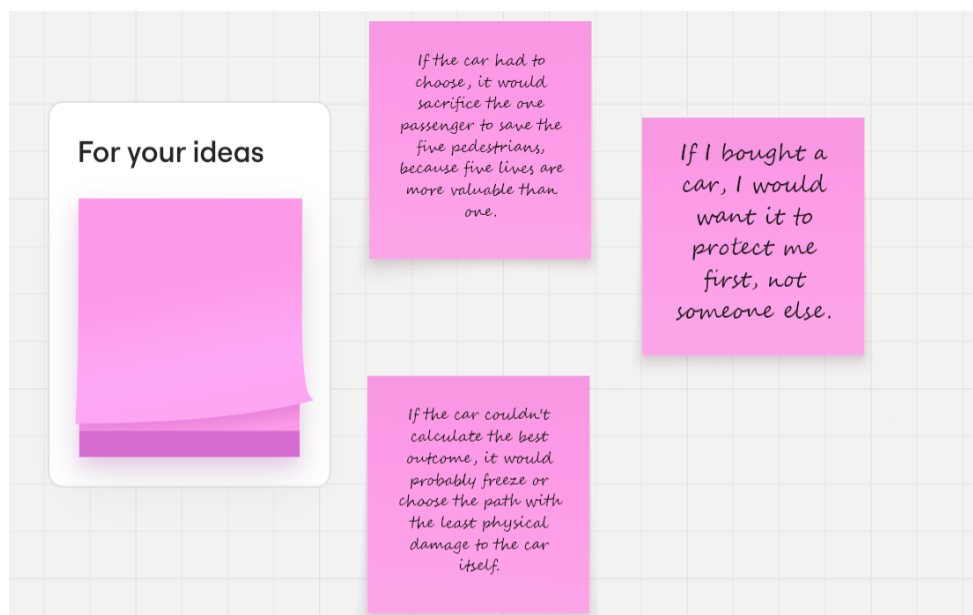
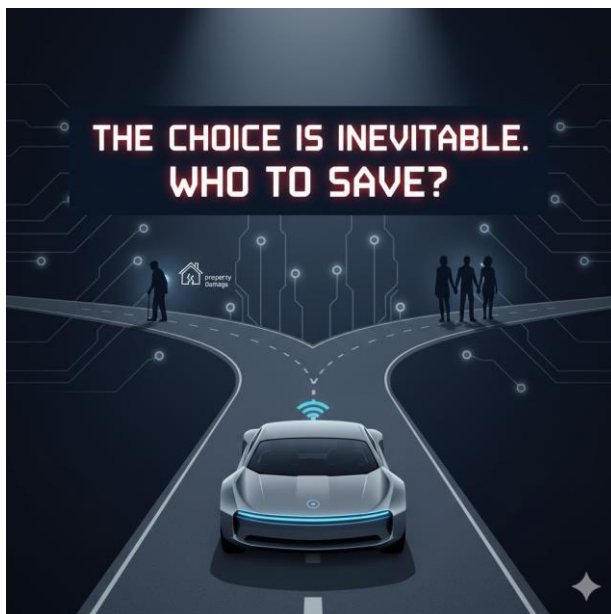
Надіслати

Очистити форму

2. Let's brainstorm. Look at the picture and think about the question below.

Write your ideas using the stickers on a Miro board.

– What would happen if a standalone system, like a self-driving car, had to choose between two outcomes, both of which cause harm?

3. Chain of hypotheses. S 1 completes the teacher's sentence with logical results. S 2 takes THE RESULT from the first student and turns it into a new condition. S 3 completes the second student's sentence and so on.

E.g.:

Teacher: *If the autonomous car decided to swerve and save the pedestrians...*

Student 1: *...it would hit the concrete barrier.*

Student 2: *If the car hit the barrier, public trust in AI cars would decrease dramatically.*

II. Основна частина:

1. Вивчення нового матеріалу

Pre-watching activities

T: Before we watch the expert, Patrick Lin, I am going to show you two key vocabulary phrases and their definitions:

To swerve - change or cause to change direction abruptly

To sacrifice - give up (something valued) for the sake of other considerations.

T: Look at the image of the self-driving car dilemma again.

1. Complete the following sentence. Type your answer in the chat box, but DO NOT press Enter until I say “GO!”. This is a “Chat Waterfall”. Now you see the sentence to complete on your screens.

If I were the programmer, the car would...

E.g.: Student 1: If I were the programmer, the car would protect the passenger, because that is my customer. Student 2: If I were the programmer, the car would swerve to save the five pedestrians.

2. Answer the following questions:

- what is the most important factor to consider when programming a self-driving car for an unavoidable crash?
- What is the most realistic future risk if we fail to program strong ethics into AI?
- What is the company’s next step when a tech company’s AI makes a major ethical mistake?

While-watching activities

1. Watch the video and choose true or false [76]

1. The speaker introduces the "Trolley Problem" as a situation where the car faces an avoidable crash. Select the right answer.

2. Self-driving cars are created for physically disabled people. Select the right answer.

3. The accidents will never happen with self-driving cars on the road. Select the right answer.

4. The speaker ask what the car should do if it has to choose between hitting one motorcyclist wearing a helmet and one motorcyclist NOT. Select the right answer.

5. According to the speaker's surveys, most people say they want to buy the "utilitarian" car. Select the right answer.

Key: 1 F; 2 F, 3 F; 4 T; 5 NG

2. Watch the video again and complete the gaps with the appropriate word or phrase [76]

1. If the car _____ to avoid a group of five pedestrians, it might have to hit one passenger.

- a) turned;
- b) swerved;
- c) stopped;

2. If the car was programmed to continue straight, the five pedestrians would be _____.

- a) damaged;
- b) sacrificed;
- c) considered;

3. If they were in the car, they would want the car to _____ them.

- a) select;
- b) protect;
- c) sacrifice;

4. If we don't _____ on what we value... we might find ourselves in a world we don't want.

- a) reflect;
- b) rely;
- c) react;

Key: 1 b; 2 b; 3 b; 4 a.

Post-watching activities (group work)

1. Now, in breakout rooms your group decides on your car's core ethical value. Speak on:

- utilitarianism (to save as many lives as possible);
- passenger priority (protect the passenger).

E.g.: If our car faced an unavoidable crash, it would be programmed to choose the action that saves the maximum number of people. We chose this because if the car had prioritized its one passenger over five pedestrians, it would have been actively responsible for a greater tragedy.

2. After the discussion, post your final decision on our board. Use a 2nd conditional to explain your hypothetical choice/rule (choose a pink sticker) and a 3d conditional to explain the negative outcome you decided to avoid (choose a green sticker).

Your car's core ethical value.

UTILITARIANISM

Take to write your ideas

If our car faced an unavoidable crash, it would be programmed to choose the action that saves the maximum number of people.

We chose this because if the car had prioritized its one passenger over five pedestrians, it would have been actively responsible for a greater tragedy.

PASSENGER PRIORITY

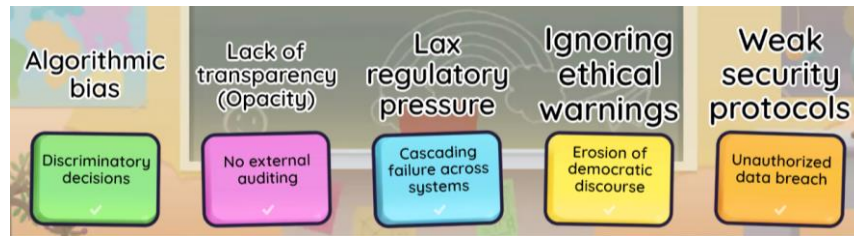
Take to write your ideas

If our car were in an accident, its primary directive would be to protect its owner at all costs.

We feel that if the owner had bought a car that was programmed to sacrifice them, they would have felt betrayed by the technology they paid to protect them.

Pre-reading activities

1. Match the problem with its most logical consequence. You have 90 seconds [64].

T: Now, think about how we discuss these risks. Not all risks are the same. Some are facts, some are future predictions, some are hypothetical, and some are past regrets. Open the next link. You will see 12 statements about digital risks [65].

2. Drag and drop each statement into the correct category:

- fact/rule;
- real prediction;
- hypothetical idea;
- past regret.

E.g.: fact/rule – if data is opaque, it is not auditable

3. A: Put the words in the correct order to build logical sentences [66].

B: Split the sentences into two columns. Underline the independent clause:

3rd Conditional	Mixed Conditional
E.g: If committees had enforced rigorous protocols, <u>the failure would have been avoided.</u>	E.g: If the company hadn't ignored those warnings, <u>polarization wouldn't be such a threat today.</u>

While-reading activities

1. Read the text and put the verbs into the correct form.

The Algorithmic Black Box: Regretting Digital Outcomes

Paragraph 1. The integration of complex machine learning systems into core societal functions is now an irreversible reality, but this was not inevitable. In the early 2000s, developers faced a choice between maximizing processing speed and ensuring transparency. Critics now argue that this was the original sin of "black box" design. (1) If those pioneering teams ----- (choose) transparency over speed, they ----- (establish) a precedent for accountability that would have shaped the entire industry. Instead, they prioritized speed, and we now live with the opaque consequences.

Paragraph 2. The dangers of this opacity are tangible. Last year's massive global outage, which briefly halted air traffic and financial markets, serves as a stark warning. The official investigation concluded that the failure was preventable. (2) If the technical oversight committees ----- (enforce) rigorous, standardized testing protocols, the cascading failure across continents ----- (completely avoid) . The resulting economic damage and loss of public confidence were a direct consequence of that past regulatory negligence.

Paragraph 3. This "speed over safety" mindset mirrors other historical corporate failures. Consider Kodak, which famously invented the digital camera in 1975 but buried the technology to protect its film sales. (3) If that company's executives ----- (embrace) their own digital innovation in the 1980s, Kodak ----- (be) a dominant, trillion-dollar tech giant today, instead of just a painful case study in corporate myopia. Their short-sightedness created a vacuum that other companies eagerly filled.

Paragraph 4. The lasting impact of past mistakes echoes most loudly in our present. Think about the social media platforms that, a decade ago, were warned by their own engineers about the "echo chamber" effect. They failed to moderate hate speech and disinformation, prioritizing engagement metrics instead. (4) If the company _____ (initially not ignore) those critical ethical warnings, the extreme political polarization we see _____ (not be) such a pervasive, toxic threat today. The damage done by that negligence now shapes our current, deeply troubled reality.

2. Match the headings (A-D) with the paragraphs (1-4)

- A. Past myopia and present irrelevance;
- B. The "Original Sin". A past choice that shaped the industry;
- C. The toxic present. How past negligence shapes our reality today;
- D. Specific past catastrophe that was avoidable

Key: 1 B, 2 D, 3 A, 4 C

3. Drag and drop each balloon into the correct column using our Miro board.

The image shows a Miro board with two columns of pink balloons. The left column is labeled "Main Clause" and the right column is labeled "Subordinate Clause". Several balloons contain text related to the paragraph above, such as "If those pioneering teams had chosen transparency over speed, they would have established a precedent for accountability..." and "The cascading failure across continents would have been completely avoided." The balloons are arranged in a way that suggests they are being dragged and dropped into the correct column.

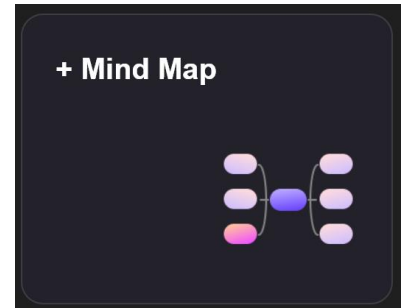
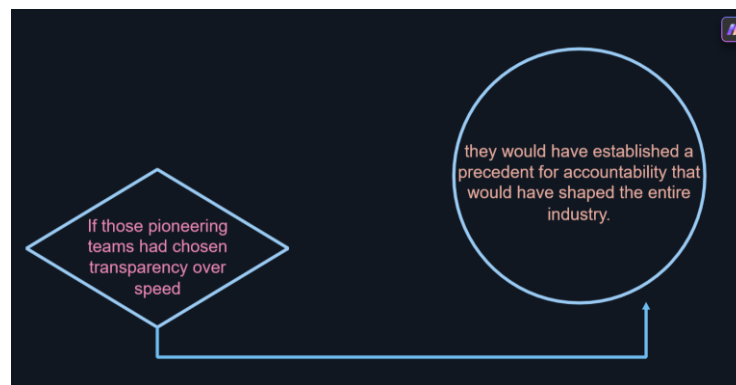
Post-reading activities

1. Follow the link [\[40\]](#) to create a Mind Map. Use the sentences from the previous task.

Structure:

- *main clause (place in a large CIRCLE);*
- *subordinate clause (place in a RHOMBUS);*
- *connection (draw an arrow from the subordinate to the main clause).*

E.g.:

2. Work in groups of four. Talk to each other and decide which problem is the **MOST DANGEROUS** threat to society.

1. Lack of transparency
2. Lax regulatory pressure
3. Prioritizing speed over safety
4. Ignoring ethical warnings

3. Use 4 types of conditional sentences to justify your choice. Time limit – 7 minutes.

E. g.:

Student 1: I think “Prioritizing speed over safety” is the most dangerous. It’s simple. **If companies rush products, people get hurt.**

Student 2: I see your point, but **if companies had listened** to ethical warnings from the start, **they wouldn’t have created** these dangerous products in the first place. So, “Ignoring warnings” is the root cause.

Student 3: *I disagree with both of you. “Lax regulatory pressure” is the real problem. **If the government actually enforced** strict rules, **companies would be forced** to listen to warnings and stop prioritizing speed.*

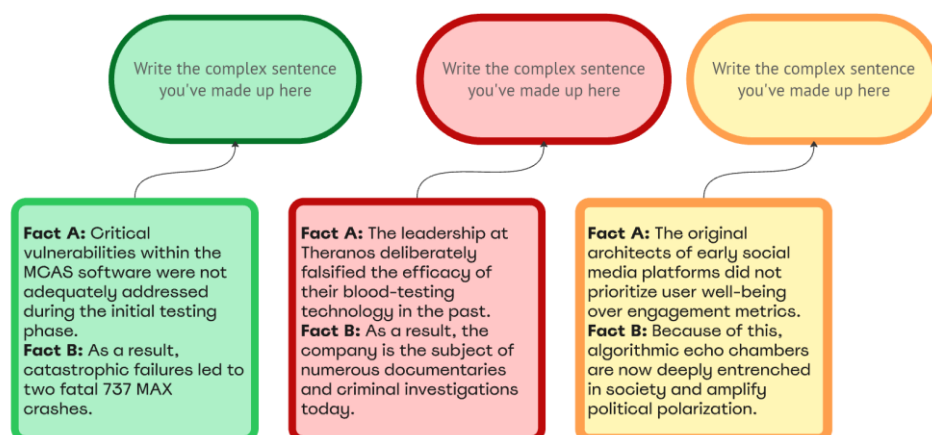
Student 1: *That’s a good argument. So, **if we don’t increase** regulatory pressure now, **this problem will get even worse** with AI.*

Student 1: *Okay, I agree. **If we don’t fix** “Lax pressure”, **we will never solve** the other problems*

B: Choose one speaker from each group to present your ideas. Share your classmates’ information using all types of conditionals. Time limit – 2 minutes.

E.g.: Our group decided that lax regulatory pressure is the most dangerous threat, because if government regulation were stronger, it would solve the other problems. We started by saying that if companies rush products, people get hurt, and we all agreed. However, we realized this only happens because of weak rules. We also discussed past failures, like Kodak, and agreed that if they had listened to warnings, they wouldn't have failed. So, our final conclusion is that if we don’t fix regulation now, AI will cause even bigger problems in the future.

4. Look at the diagram on our Miro board. You see three squares with the facts (green, red, and orange), which describe real tech disasters. In each square relate Fact A to Fact B to form one complex conditional sentence. Write it in the empty bubble connected to the relevant square.

Key: Green box: If the critical vulnerabilities within the MCAS software had been adequately addressed during the initial testing phase, the catastrophic failures that led to the two fatal 737 MAX crashes could have been entirely averted.

Red box: If the leadership at Theranos hadn't deliberately falsified the efficacy of their blood-testing technology, the company would not be the subject of numerous documentaries and criminal investigations today.

Orange box: If the original architects of early social media platforms had prioritized user well-being over engagement metrics, the algorithmic echo chambers would not become so deeply entrenched in society.

2. Закріплення нового матеріалу

1. Work in pairs. S 1: choose any card below and read a “Fatalistic statement”. You claim the disaster was just bad luck or inevitable. S 2: Strongly disagree with S 1. Use the complex conditional sentence from the previous task to prove that specific human actions caused the result. Add one more complex conditional sentence to develop this idea

Card #1.

The Boeing crashes were just tragic accidents caused by bad pilot training. Nobody could have stopped them.

Card #2.

Theranos failed because the market wasn't ready for them. It was just bad timing.

Card #3.

Social media polarization is just human nature. Algorithms have nothing to do with it.

E.g.

Student 1: My card says: “The Boeing crashes were just tragic accidents caused by bad pilot training. Nobody could have stopped them.” And honestly, I kind of agree. Aviation is risky, and if pilots aren't prepared for every situation, these things are just bound to happen. It was just a terrible tragedy.

Student 2: I'm sorry, but I completely disagree. Putting the blame on the pilots ignores the root cause. If the critical vulnerabilities within the MCAS software had been adequately addressed during the initial testing phase, the catastrophic failures that led to the two fatal 737 MAX crashes could have been entirely averted. It wasn't about pilot skill; it was a software flaw that took control away from them. Moreover, if Boeing hadn't prioritized speed of production over safety protocols, they wouldn't have hidden the existence of the MCAS system from the pilots in the first place.

2. Google and find a famous tech disaster from the recent past. To explain the failure use 3d and mixed conditionals.

E. g. Tech disaster – “Kodak's failure to embrace digital camera”.

1. If Kodak's executives had embraced Steve Sasso's digital prototype in 1975, the company would have led the digital revolution. 2. If they hadn't been so afraid of "killing" their film business, they would have seen the digital camera as the future. 3. The company would still be a market leader today if it had acted on its own 1981 report. 4. If Kodak had invested in digital technology sooner, it would not have filed for bankruptcy in 2012.

3. A: Find the information about one of the tech disasters from the list below:

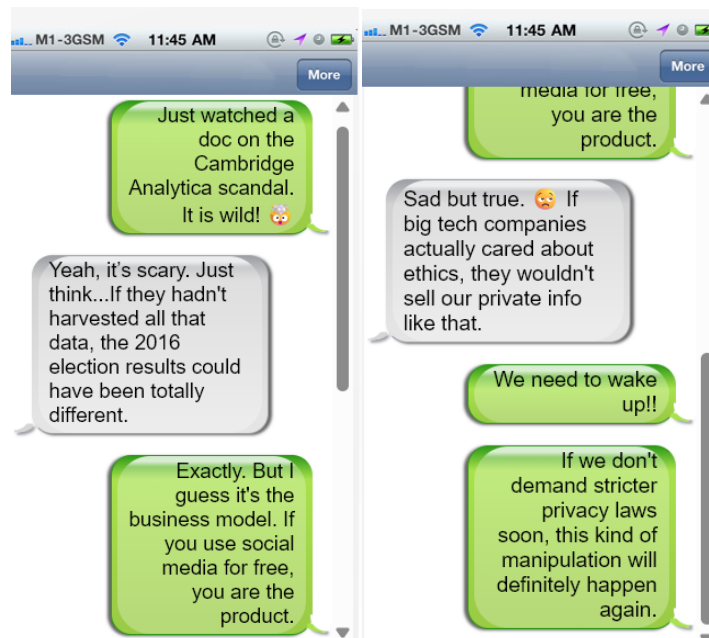
1. The Cambridge analytica scandal;
2. The WannaCry ransomware attack (2017);
3. The launch of cyberpunk 2077 (2020);
4. The zillow AI home-buying failure (2021);
5. The creation of "Deepfakes";

B: Make up a short dialogue between two friends who are discussing the disaster you chose. Use the sms generator [72].

Checklist for your dialogue:

1. Use: zero, first, second, third conditionals
2. Be ready to share a screenshot of your SMS dialogue and quickly present it, pointing out all the conditional sentences.

E. g.:

4. Create a “Digital Safety Awareness” poster in Google Slides/ PowerPoint/Canva.

Requirements to your poster:

- It should have 4 clear sections. Each section should contain a different type of conditional:
- section 1 (0 conditional) – general rule or fact;
- section 2 (1st conditional) – real future warning;
- section 3 (2nd conditional) – hypothetical piece of advice;
- section 4 (mixed conditional) – testimonial about a present consequence of a past action.

E.g.:

5. Invent an idea for a new episode of the TV series about a future technology (group work).

Instructions:

1. Create a 1-slide “pitch”. Your pitch have to answer these three questions:
 - What is the one rule of your new technology? (use a 0 or 1st conditional to explain the rule/fact of your tech);
 - what is the main dilemma of the episode? (use a 2nd conditional to pose the central ethical, hypothetical problem);
 - what is the warning to society? (use a 3d or mixed conditional to show the the final regret at the end of the episode).

2. Post your final pitch on our Miro board. We will vote for the most creative and grammatically correct idea.

III. Заключна частина:

1. Підсумки уроку

T: Our lesson is coming to an end. Today, we transformed conditional sentences from abstract rules into a powerful tool for everyday communication. You brilliantly demonstrated how to use the first conditional for realistic risk prediction, second conditional for creative hypothetical modeling, third and Mixed conditionals for the critical analysis of real-world tech disasters.

2. Рефлексія

Complete the following sentences with your own ideas:

1. Today I learned how...
2. The most interesting task for me was...because...
3. I now understand that...
4. I will use what I learned today to...

3. Домашнє завдання

Create a branching-path story in Google Slides or PowerPoint about an ethical dilemma in the digital world. Your story should show how one choice leads to different consequences.

Main instructions:

1. Slide 1. The choice

- create your initial scenario and the difficult ethical choice;
- use the first conditional to describe the immediate future consequences of each choice.

E.g.: *You are a programmer. You just found a serious security bug in your company's new app, but the launch is tomorrow.*

Choice 1: If you report the bug, the launch will be delayed, and your boss will be furious.

Choice 2: If you stay quiet, you will probably get a promotion, but the data of millions of users might be at risk.

2. Slides 2 & 3. The Consequences

Slide 2. Show the immediate result of making the “safe” choice. (*E.g.: “You reported the bug. The launch was delayed. Your boss is angry, but the data is safe”*)

Slide 3. Show the immediate result of making the “risky” choice. (*E.g.: “You stayed quiet. The app launched, and you got a promotion. One week later, hackers exploited the bug”*).

3. Slide 4. The regret:

- create a final slide that analyzes the long-term outcome.
- use third or mixed conditionals to reflect on the choice.

4. Be ready to present your story in our next lesson!

Методична розробка уроку № 3

Тема уроку: Navigating the information labyrinth

Мета уроку: удосконалити вміння учнів коректно трансформувати пряму мову в непряму для точного трансліювання інформації; сформувати навички використання дієслів непрямої мови для вираження власної позиції та критичного аналізу інформації з різних джерел.

Очікувані результати. Наприкінці уроку учні вміють: трансформувати розповідні речення, запитання та накази з прямої мови в непряму, коректно застосовуючи правила узгодження часових форм дієслова та зміни займенників/прислівників; використовувати дієслова звітності для вираження ставлення до джерела або змісту.

Методи: інтегрований, навчання через усвідомлення, лексичний.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: програма Zoom, інтерактивна дошка Miro, відео, текст для читання.

Перебіг уроку:

I. Початок уроку:

1. Організація навчальної діяльності

T: Good morning, guys! I am happy to see everyone present and ready for our class. Before we start today’s topic, let’s do a quick technical check. Please give me a

“thumbs-up” emoji ☑ using the Zoom reactions feature if you can hear my voice clearly and see today’s topic on your screen.

2. Актуалізація опорних знань

1. Distribute these common reporting verbs into the correct category based on their intention.

Know, believe, wonder, ask, tell, suggest, deny, promise, state, confirm, insist, admit, allege, doubt, suspect, recommend, order, advise, predict, warn, explain, guess, demand, agree.

Certainty	Uncertainty	Command
<i>E.g.: know</i>	<i>Believe</i>	<i>tell</i>

3. Формулювання мети і завдань уроку

T: Today, our lesson is focused on a critical 21st-century skill. Every day, you are navigating an “information labyrinth”...an endless feed of news, expert opinions, social media claims, and scientific reports. Our aim is to learn how to critically analyze and report it. We need to master the grammar that helps us distinguish between objective facts, reported claims, and personal interpretation. Let’s start!

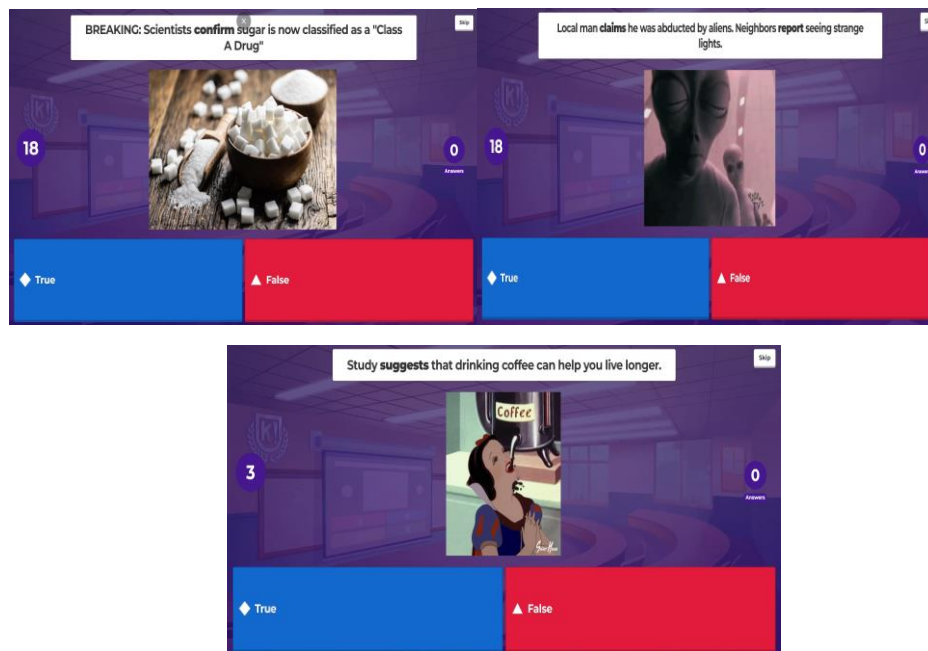
4. Мотивація навчальної діяльності

1. T: Look at your screen. You see one simple fact at the center red circle, it’s the core, and three different news reports about it. Answer the following questions:

- Why is this information labyrinth so confusing?
- How do the underlined verbs completely change the meaning and intention of the core fact?

2. Look at 3 different news headlines or social media posts. Within 10 seconds vote if they are REAL or FAKE [68].

T: Great job! It was difficult to guess, right? Notice the verbs the journalists used:

- “Scientists confirm...” – sounds like 100% truth;
- “A man claims...” – sounds like a doubt;
- “A study suggests...” sound not 100% truth.

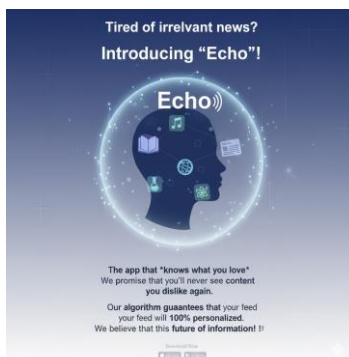
T: The verbs that journalists choose to report information (confirm, claim, suggest) are our only clues to finding the truth. Today, we will learn how to master these reporting verbs to become better analysts of information.

II. Основна частина

1. Вивчення нового матеріалу

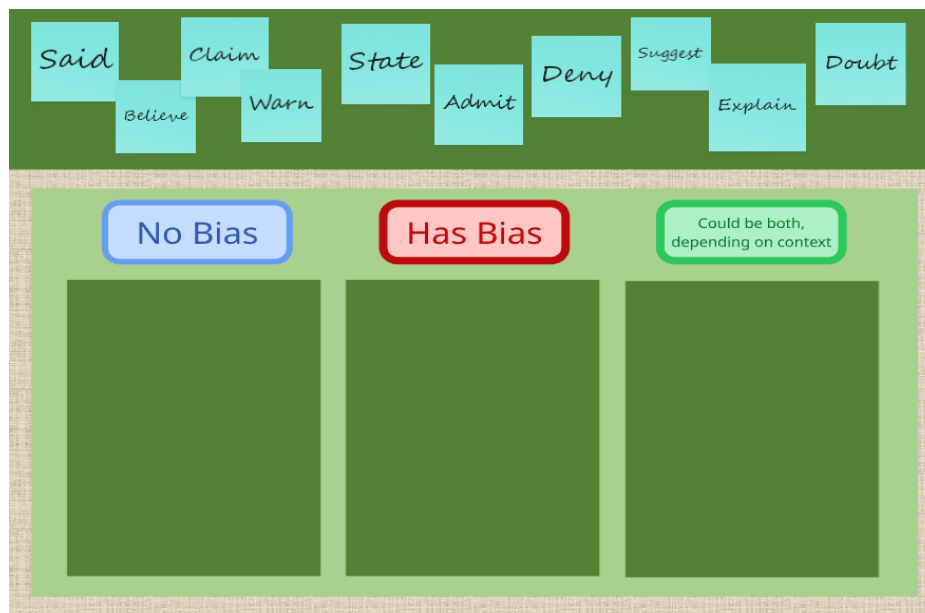
Pre-watching activities.

1. Look at the picture and answer the following questions:

- What kind of information do you think the app's slogan promises to remove from your feed?
- Would you feel safer and more comfortable using this app or would you feel bored and limited?
- Look at the visual of the person inside the bubble. Does it represent calmness, or isolation? Why?
- Do you believe that personalization is actually good for society? Why?

2. Drag the sticker with the word into the correct column.

Key: No bias: said, state, explain;

Has Bias: warn; claim; admit; deny; doubt;

Could be both, depending on context: believe; suggest.

While-watching activities

1. Watch a YouTube Short Video and choose the right answer [33]:

1. The video suggests that echo chambers exist because people naturally prefer information that...
 - a) ...challenges their ideas;
 - b) ...confirms their existing beliefs;
 - c) ...is completely neutral and factual;
2. According to the video, social media algorithms make echo chambers worse because they...

- a) ...show users completely random content;
 - b) ...filter out content they predict we won't like;
 - c) ...often break down and show errors;
3. The video states that the main function of an echo chamber is to
- a) introduce new, controversial topics;
 - b) fact-check the information we read;
 - c) reinforce our existing beliefs;
4. The speaker warns that the ultimate societal danger of echo chambers is
- a) social polarization;
 - b) slower internet speeds;
 - c) personal data theft;
5. The video recommends that one way to escape an echo chamber is to
- a) follow people you disagree with;
 - b) use only one trusted search engine;
 - c) trust only your close friends.

Key: 1 b; 2 b; 3 c; 4 a; 5 a.

2. Watch the video one more time and put these 5 statements into the correct logical order.

- A) ...that this process reinforces our existing beliefs;
- B) ...that algorithms filter out content they predict we won't like;
- C) ...that this can lead to polarization;
- D) ...that we should follow people we disagree with;
- E) ...that humans prefer information that confirms our worldview.

Key: E, B, A, C, D

Post-watching activities

1. Write a short "News Summary" (5-7 sentences) to sum up the main moments from the video. Make sure to use reported speech in 6 out of 7 sentences.

Use these beginnings of the sentences:

- The speaker explained that...
- They warned that...

- They suggested that...
- They claimed that...

2. Create a single post for Twitter on our Miro board using an appropriate template to warn your friends about the dangers of “echo chambers” (write 3-5 sentences).

In your post:

1. Briefly explain what an echo chamber is.
2. Explain the main danger the speaker mentioned.
3. Give the one specific piece of advice from the video on how to “escape” the echo chamber.
4. Use at least 3 sentences with reported speech.
5. Add hashtags, expressions to make your post interesting.

E.g.:

Pre-reading activities

1. Look at the two images below and answer the questions:

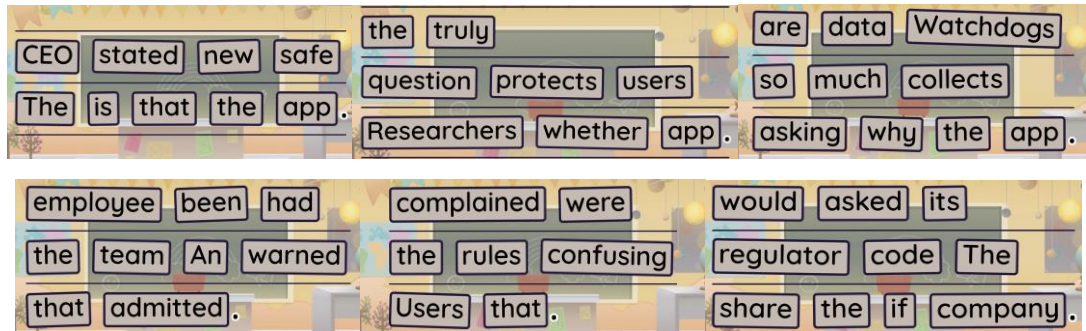
- Which image best represents the promise of the “Echo” app from our poster?

Why?

- What image do you believe that critics are warning us about?
- Based on your own social media experience, do you sometimes feel that you are more in the 1st or 2nd picture? What makes you think that?

2. A: Follow the link [63], drag and drop the pieces to form grammatically correct sentences.

Key: 1. The CEO stated that the new app is safe. 2. Researchers question whether the app truly protects users. 3. Watchdogs are asking why the app collects so much data. 4. An employee admitted that the team had been warned. 5. Users complained that the rules were confusing. 6. The regulator asked if the company would share its code.

B: Drag the parts of the 6 sentences you just built into the correct column.

Nº	The reporting clause (main clause)	The reported speech (subordinate object clause)
1.	<i>E.g.: The CEO stated</i>	<i>that the new app is safe</i>

3. Complete the gaps with the appropriate words.

Statements (1–10)

1. Believes____(if/that/which) the new app simplifies his daily information intake and connects him with like-minded individuals.

2. Warns that unchecked algorithms could lead to a fragmented society where genuine dialogue disappears.

3. Insisted that “Echo” was developed with user well-being as a top priority and denied that it contributed to societal division.

4. Asking____(whether/that/what) the company truly has the user's best interests at heart, or if profit is the only motive.

5. Admitted____(to/if/that) while the algorithm aims for neutrality, the input data itself carries inherent biases.

6. Demands that tech giants____(implements/implement/will implement) clear, opt-in consent mechanisms for all data collection practices.

7. Claims that their investigation points to a conflict of interest within the algorithm's testing phase.

8. States that the company's continuous innovation is vital____(to/for/with) staying competitive in the global market.

9. Suggests that legislative bodies (needs/need/is going to need) to update laws to keep pace with rapid technological advancements.

10. Emphasized____(-/which/what) the system underwent rigorous A/B testing before its official public release.

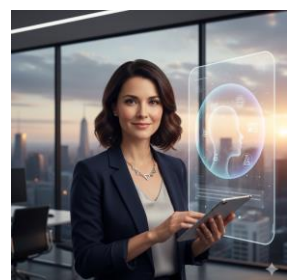
Key: 1 – that; 4 – whether; 5 – that; 6 – implement; 8 – for; 9 – need; 10 –.

While-reading activities (*individual work*)

1. Match the statement (1–10) from the previous task with the correct person(A-F)

The “Echo” algorithm. Connection or confinement?

A. The tech CEO. The visionary leader behind “Echo”. Her primary objective is technological innovation, user engagement, and market leadership. She believes that technology is a force for good and insists that their product empowers users. She often states that any negative outcomes are unintentional.

B. The technical architect of “Echo”. He is focused on the algorithm's performance, efficiency, and robustness. He understands that complex models are built on vast datasets and emphasizes that thorough testing was conducted. He sometimes admits that perfect neutrality is a challenge.

C. An academic expert who researches the societal impact of social media. She warns that algorithms can profoundly reshape public discourse and suggests that “echo chambers” are an inevitable consequence of hyper-personalization. She doubts whether commercial interests align with public good.

D. A non-profit organization dedicated to protecting user privacy and promoting ethical technology. They allege that user data is being exploited and demand that greater transparency from tech companies is needed. They ask if current regulations are sufficient.

E. An experienced journalist focused on exposing hidden truths in the tech industry. She claims that she has uncovered inconsistencies in company statements and reveals that internal documents hint at deeper issues. She is wondering if “Echo” was rushed to market.

F. A typical, active user of various social media platforms, including “Echo”. He enjoys personalized content and believes that the app makes his online experience more relevant. He denies that he feels manipulated and states that he simply skips content he dislikes.

Key: 1 F; 2 C; 3 A; 4 D; 5 B; 6 D; 7 E; 8 A; 9 C; 10 B.

2. Choose TRUE or FALSE [78]

The academic expert suggested that “echo chambers” are an inevitable consequence of this technology. True False	The non-profit alleged that the company was doing a good job protecting user data. True False	The journalist wondered if the “Echo” app was rushed to market. True False
The typical user admitted that he felt manipulated by the algorithm. True False	The CEO stated that any negative outcomes from the app were unintentional. True False	The technical architect (B) insisted that the algorithm was 100% perfectly neutral. True False

Key: 1 T; 2 F; 3 T; 4 F; 5 T; 6 F.

Post-reading activities

1. T: It's time for a broken telephone. I start with a factual statement. The first student reports on what I said, but they should change the reporting verb to a slightly different one. The next student reports what the previous student said, changing the verb again.

T: I insist that our product is safe.

Student 1: The teacher claimed that their product was safe.

Student 2: Student 1 said that the product was safe.

Student 3: Student 2 believes that the product is safe.

Student 4: Student 3 suspects that the product is safe.

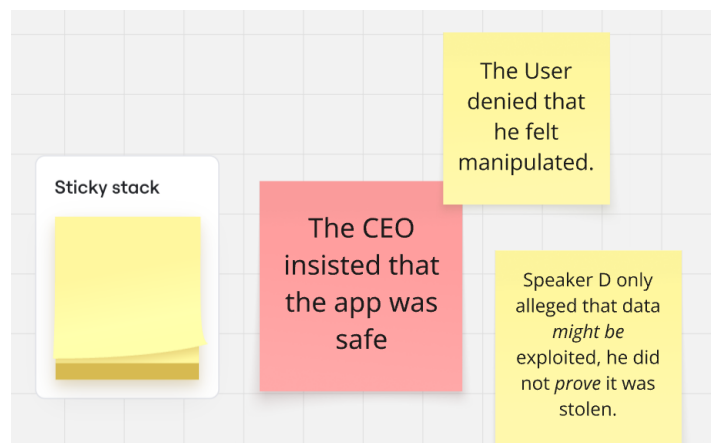

2. Take a look at a new, controversial blog post headline about the “Echo” app and answer the question: Is this headline accurate, misleading, or completely false?

Key: misleading.

3. Write a short “Fact-Check Verdict” (2-3 sentences) on our Miro board.

E.g.:

4. Digital press conference (group work)

A. T: Now I'm going to divide you into groups of 6 and split into the breakout rooms. Each person in the group chooses one role (A-F) from the text “The “Echo” algorithm. Connection or confinement?”. Prepare 5 sentences on behalf of your character, using reporting verbs.

E.g.: I admit that we experienced a minor glitch, but it has already been fixed.

B. Return to the main room and start the press conference.

The instructions:

1. The journalist (Role E) and the academic expert (Role C) are the first to speak. They ask the others tough questions using ask, question, wonder.
2. The CEO (Role A) and the technical architect (Role B) must defend the product. They use state, insist, deny, admit.
3. The activist (Role D) and the user (Role F) share their thoughts using allege, demand, believe.

C. Reporting the debates.

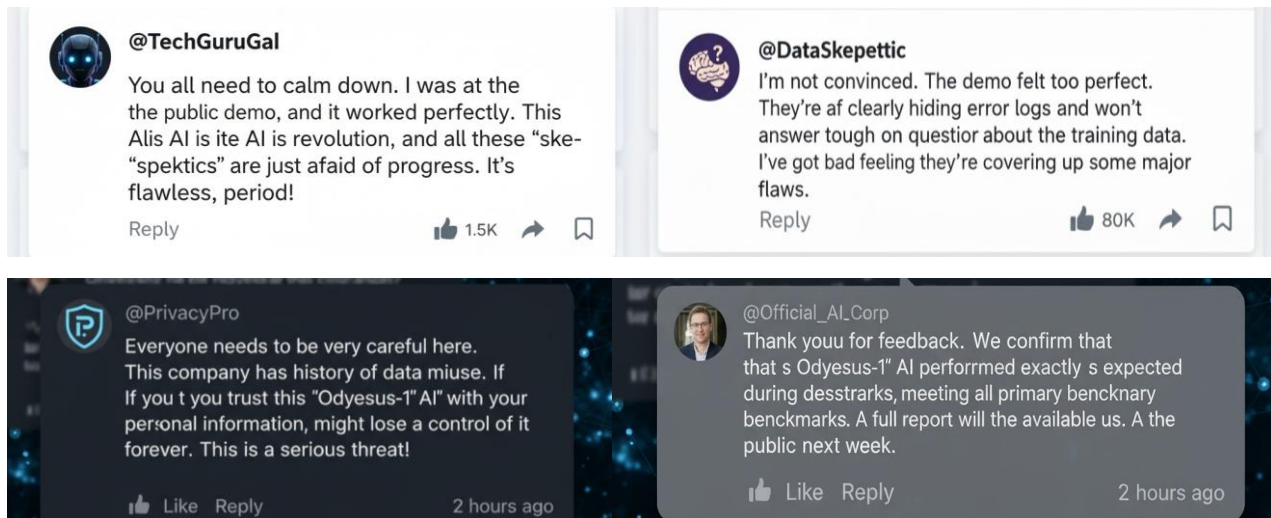
Each of the students is now a “reporter”. Go to our Miro board. Write 3 sentences in a reported speech about what another participant said during the debate. Use the most accurate verb in reported speech!

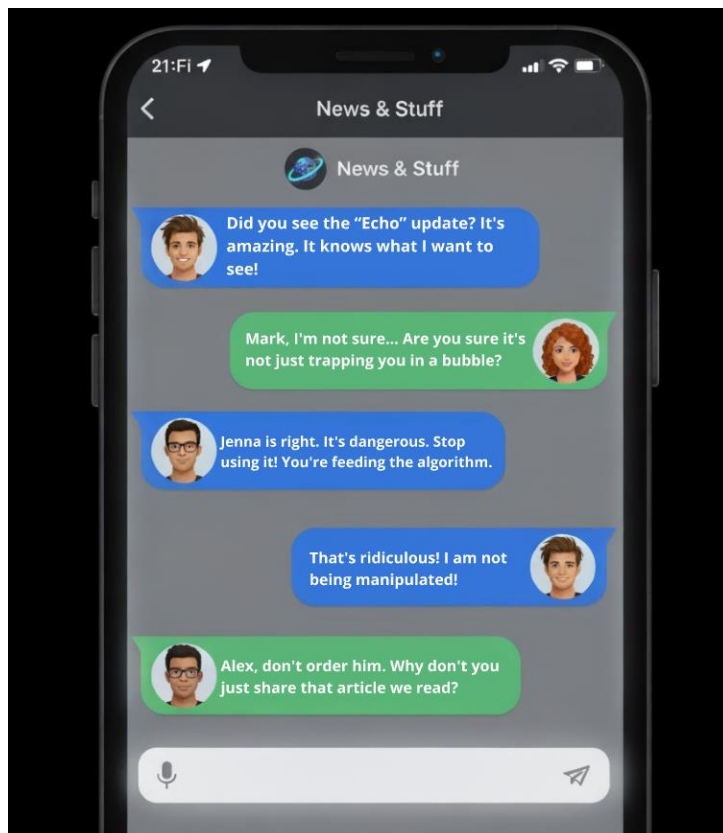
2. Закріплення нового матеріалу

1. ***Report on what each commenter said, choosing the most accurate reporting verb from the bank to capture their tone or stance.***

Verb bank: stated, insisted, denied, suspected, warned, claimed

2. T: *On your screen a group of people are arguing about the “Echo” app. Their argument is chaotic, emotional, and full of opinions. You need to send your friend one clear summary explaining what happened. Use the following verbs (claimed, asked, warned, denied, suggested etc.) to report the conversation neutrally. Do not use direct quotes.*

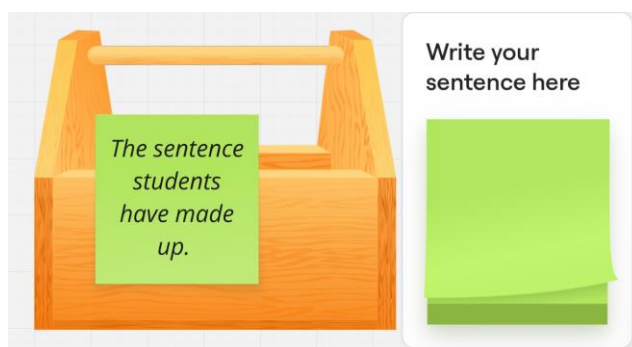
III. Заключна частина

1. Підсумки уроку

T: Let's call it a day. To sum up, you successfully learned ways of transforming of direct speech into indirect one, and methods of using reporting verbs to introduce your personal and other people's ideas.

2. Рефлексія

1. Add one sticky note to the toolbox on the Miro board. On your sticky note, write one key skill, idea, or verb you've learned today.

3. Домашнє завдання

Find one real, controversial article, social media post, and comment on it in reported speech. Write a short 10-sentence "Fact-checker's verdict".

Висновки до розділу 2

У другому розділі проаналізовано навчально-методичне забезпечення з англійської мови в 11 класі ЗЗСО та виявлено, що зміст чинної навчальної програми є академічно- та практикоорієнтованим. Контент структуровано належним чином і акцентовано на послідовному та систематичному розвитку навичок граматично коректного оформлення складних речень. Водночас у більшості підручників увагу зосереджено переважно на описі правил і виконанні завдань на автоматизацію граматичних навичок, внаслідок чого граматичні рубрики здебільшого використовують як інструмент тестування, а не як засіб комунікування.

З'ясовано, що в новітніх підручниках граматичний матеріал поєднано з мультимедійним контентом, що сприяє розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності.

Розроблено методичні рекомендації щодо розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності в учнів 11 класу ЗЗСО на уроках англійської мови. Зокрема, для уроків характерні такі етапи: організація навчальної діяльності, актуалізація опорних знань, формулювання мети і завдань, мотивація навчальної діяльності, вивчення нового матеріалу, закріплення нового матеріалу, підсумки уроку, рефлексія, домашнє завдання.

Запропоновано завдання на попередній перегляд відео та дотекстові вправи, спрямовані на підготовку здобувачів освіти до сприйняття нової аудіо- і текстової інформації; переглядові та текстові вправи, що сфокусовано на аналізі синтаксичних одиниць і їх трансформуванні; післяпереглядів та післятекстові завдання, зорієнтовані на застосування набутих знань у ситуаціях запланованого і спонтанного спілкування.

Констатовано, що використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема: Miro board, онлайн тренажерів (WordWall, Kahoot!, classtools), автентичних YouTube відеофрагментів перетворює пасивне сприйняття інформації на активний інтерактивний процес, що сприяє підвищенню мотивації здобувачів освіти до засвоєння синтаксису складного речення та ефективному розвитку навичок послуговування інформаційними ресурсами для оброблення граматичного матеріалу та створення власного тексту.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження сформульовано такі висновки:

1. На основі аналізу лінгвістичної, педагогічної та лінгводидактичної літератури обґрунтовано необхідність створення методики розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності у процесі навчання синтаксису складного речення учнів 11 класу ЗЗСО на уроках англійської мови.

Уточнено поняття інформаційно-комунікаційна компетентність під час навчання синтаксису складного речення – здатність використовувати інформаційно-комунікаційні засоби для конструювання складних речень з різними видами зв'язку під час усного й писемного мовлення.

З-поміж компонентів інформаційно-комунікаційної компетентності виокремлено: когнітивний (знання про цифрові ресурси, інформаційну грамотність, основи кібербезпеки); операційний (практичні навички роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями, онлайн-платформами, мультимедійними сервісами); мотиваційно-ціннісний (сформованість відповідального ставлення до інформації, етичне використання технологій, готовність до самонавчання).

З'ясовано, що лінгвістичним підґрунтям навчання синтаксису англійської мови є опанування складнопідрядних означальних речень (обмежувальні/необмежувальні), чотирьох типів умовних речень та особливостей вживання непрямої мови, що уможлиблює вербальне вираження мовцем уточнення, пояснення, висловлення припущень, надання детальної інформації і транслювання ідей співрозмовника.

3. Обґрунтовано необхідність упровадження комунікативно-діяльнісного, проблемно-орієнтованого, методичного підходів до розвитку інформаційно-комунікативної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО, що сприяють засвоєнню синтаксичних одиниць під час самостійного пошуку інформації, розв'язання питань у межах комунікативних ситуацій, наближених до реальних.

З-поміж ключових принципів навчання виокремлено: принцип частотності, когнітивної адаптації, мультимодальності, автентичності цифрового контенту, що забезпечують оволодіння синтаксичними одиницями в оригінальному контексті засобами цифровізації.

Визначено провідні методи розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності (навчання через усвідомлення, лексичний, інтегрований, керований), завдяки яким сформовано здатність послуговуватися граматичним матеріалом на синтаксичному мовному рівні для створення власного медіаконтенту.

З'ясовано, що завдяки прийомам навчання синтаксису складного речення (використання візуальних метафор та рамкових конструкцій; відтворення простого тексту за допомогою складних синтаксичних конструкцій; застосування підстановчих таблиць; робота з текстом та понадфразовою єдністю; комбінування матеріалу, аналіз виразів і створення схем для систематизації граматики; аналіз автентичних матеріалів; створення зв'язного тексту з набору простих речень; інтерактивні ігри) значно підвищено мотивацію здобувачів освіти до опанування граматичного матеріалу.

Беручи до уваги виокремлені лінгводидактичні засади, розроблено систему вправ спрямованих на розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності у процесі навчання синтаксису складного речення:

1) на аудіювання та розпізнавання складних синтаксичних структур – забезпечують вміння ідентифікувати логіко-семантичні зв'язки між частинами висловлювання у потоці автентичного мовлення;

2) на виокремлення функціональних блоків – сфокусовані на структурній деконструкції складного речення, що дозволяє учням візуалізувати його головну і підрядну частини та зрозуміти роль кожної у формуванні інформаційного повідомлення;

3) на порівняльно-прагматичний аналіз синтаксичних стратегій – сприяють усвідомленню того, як вибір певної синтаксичної одиниці змінює

модальність повідомлення, дозволяє виявити авторську позицію, приховані смисли, або маніпулятивний вплив у медіатекстах;

4) на розвиток синтаксичної зв'язності – передбачають створення власних текстів у цифровому форматі.

4. За підсумками аналізу програмно-методичного забезпечення з англійської мови в 11 класі ЗЗСО з'ясовано, що у більшості підручників зміст граматичного блоку акцентовано на автоматизації навичок уживання граматичного матеріалу на синтаксичному мовному рівні без урахування інформаційно-комунікаційного аспекту.

5. Розроблено методичні рекомендації, де описано етапи роботи над розвитком інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО, що сприяє підвищенню пізнавального інтересу здобувачів до створення та цифрового оформлення власних текстів, використання знань із граматики для успішного синхронного та асинхронного онлайн-спілкування.

Проблема розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО під час навчання синтаксису складного речення на уроках англійської мови не вичерпується результатами проведеного дослідження. Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо в дослідженні цифрових засобів розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності та створенні навчально-методичного забезпечення з урахуванням окремих компонентів зазначеної компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бакум З. П., Пальчикова О. О., Костюк С. С. Навчання іноземних мов: крос-культурний підхід : монографія. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2019. 288 с.
2. Басай Н. П. Методика навчання іноземних мов у ЗЗСО. Київ : Ленвіт, 2019. 256 с.
3. Бігич І. Л. Методика навчання англійської мови у старшій школі : навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2019. 250 с.
4. Бігич О. Б. Теоретичні засади формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземних мов : монографія. Київ : вид. центр КНЛУ, 2015. 336 с.
5. Бондар Т. М. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів у процесі навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук. Кривий Ріг, 2019. 225 с.
6. Величко Л. Д. Інноваційні технології навчання іноземних мов і культур : монографія / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : КНЛУ, 2011. 376 с.
7. Калініна Л. В. Синтаксичні моделі як основа формування мовленнєвих умінь учнів старшої школи. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки*. 2013. № 5 (256). С. 132–137.
8. Касперська М. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами інформаційних технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 63, № 1. С. 164–173.
9. Концепція Нової української школи : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 16 серп. 2016 р. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
10. Кузьмінська О. Г. Розвиток цифрових компетентностей вчителів у системі післядипломної освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 77, № 3. С. 262–281.

11. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підруч. / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
12. Морзе Н. В. Теоретичні і методичні основи формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців початкової ланки освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2011. 40 с.
13. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 10–11 класи. Київ : МОН України, 2017. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf>.
14. Овчарук О. В. Інформаційно-цифрова компетентність: європейські та українські орієнтири. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 73, № 5. С. 133–146.
15. Овчарук О. В. Оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності учнів та педагогів в умовах євроінтеграційних процесів в освіті : навч.-метод. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2017. 138 с. URL : <https://surl.li/ofdaie>.
16. Павленко О. О. Роль автентичних навчальних матеріалів у формуванні іншомовної комунікативної компетентності студентів. *Молодий вчений*. 2015. № 2.3 (17). С. 178–181.
17. Павлюк О. А. Інтеграція методів навчання іноземної мови в умовах компетентнісного підходу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2018. Вип. 87. С. 164–168.
18. Палійчук О. В. Когнітивні засади навчання граматики іноземної мови. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2016. Вип. 84. С. 183–187.

19. Печерица О. Ю. Формування синтаксичної компетенції в учнів старшої школи : навч.-метод. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 168 с.
20. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 верес. 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>.
21. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 25 лип. 2024 р. № 851. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-п#n10>.
22. Про освіту : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
23. Редько В. Г. Конструювання змісту підручників з іноземних мов : теорія і практика : монографія. Київ : Генеза, 2013. 336 с.
24. Редько В. Г. Шкільний підручник іноземної мови: проектування, конструювання, апробація : монографія [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2022. 293 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/Monohrafiia_Redko-2022.pdf.
25. Словник цифрової освіти / ЮНЕСКО [UNESCO ICT Competency Framework]. 2019. 64 с. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265721>.
26. Співаковська Є. О. Теоретичні і методичні засади формування мовленнєвої компетентності учнів старшої школи у процесі вивчення синтаксису англійської мови : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2016. 40 с.
27. AI scenarios. *Google Forms* : вебсайт. URL: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScIAtn6nH7uWGqC4_8NegSZ1kkkUozGzvfMJPRL8lZQMA_Q/viewform?usp=dialog (дата звернення: 22.11.2025).
28. Bates A. W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for designing teaching and learning. Vancouver : BCCampus Open Education, 2015. URL : <https://opentextbc.ca/teachinginadigitalage/>.

29. BBC Ideas. Anne-Marie Imafidon: The former child genius reshaping the world of tech. *YouTube* : відеохостинг. 2024. 8 лют. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=7lOJxI-3oqQ> (дата звернення: 22.11.2025).
30. Carretero Gomez S., Vuorikari R., Redecker C. DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2017. 48 p. DOI : <https://doi.org/10.2760/38842>.
31. Celce-Murcia M. An Overview of language teaching methods and approaches. *Teaching English as a Second or Foreign Language* / ed. M. Celce-Murcia, D. M. Brinton, M. A. Snow. 4th ed. Boston : National Geographic Learning, 2014. P. 2–
15. URL : https://secure.expertsmind.com/attn_files/146_Chapter-1.pdf.
32. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume / Council of Europe. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2020. 278 p. URL : <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>.
33. Common Sense. What are echo chambers and how do you avoid them? *YouTube* : відеохостинг. 2025. 3 вер. URL : https://www.youtube.com/shorts/zTbHYk_VeuU (дата звернення: 22.11.2025).
34. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*. 13 p. URL : [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)).
35. Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021–2030) 2021/C 66/01. *Official Journal of the European Union*. 2021. 21 p. URL : <https://surl.li/qjgpot>.
36. Crace A., Acklam R. New Total English Upper-Intermediate. Student's Book. Harlow : Pearson Longman, 2011. 176 p. URL : https://drive.google.com/file/d/165Kxz_RWvMpbd32qccCcf7ll4m_cgZTu/view.

37. Davis H. D. Computer-Assisted Language Learning. London : Oxford University Press, 2000. 240 p.
38. Derewianka B., Jones P. Teaching Language In Context. Second Edition. South Melbourne : Oxford University Press, 2016. 352 p.
39. Dixon Sh. 100 TESOL Activities: Practical ESL/EFL Activities for the Communicative Classroom. Wayzgoose Press, 2016. 82 p.
40. Edraw. Edraw.AI. *Edraw* : вебсайт. URL : <https://www.edraw.ai/app/aipower> (дата звернення: 22.11.2025).
41. Ellis R. Focus on form: A critical review. *Language Teaching Research*. 2015. Vol. 19, № 1. P. 1–41.
42. Ellis R. Task-based Language Teaching: The Next Step. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. 250 p.
43. Falla T., Davies P., Kelly P., Wendholt H., Wheeldon S., Solutions Upper- Intermediate. Student's Book. Oxford University Press 2017. 163 p.
44. Feedback form. *Google Forms* : вебсайт. URL : <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfgq79LSnby4I5KdiR4PJLOlNRVcGphHJmvoPEumSrJivLrfg/viewform?usp=dialog> (дата звернення: 22.11.2025).
45. Ferrari A. DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2013. 45 p.
46. Framework for 21st Century Learning / Partnership for 21st Century Learning. Battelle for Kids, 2019. 2 p. URL : http://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_Brief.pdf.
47. Global trends to 2040. Choosing Europe's future. ESPAS (European Strategy and Policy Analysis System). Publications Office of the European Union, 2024. 67 p. URL: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2024/2024%20ESPAS%20Global%20Trends%20to%202040%20Choosing%20Europe%27s%20Future.pdf>.

48. Google document 1. *Google Docs* : онлайн-документ. URL : <https://docs.google.com/document/d/1L5ixHOsCkrVp0mhlPd5GpRXLo5N3ByL54gdWzJVSqBY/edit?tab=t.0> (дата звернення: 22.11.2025).
49. Groot P. J. M., Osch J. M. van. *Psychologie en vreemde-talenonderwijs*. Groningen : Wolters-Noordhoff, 1979. 128 p.
50. Hockly N. Digital literacies. *ELT Journal*. 2012. Vol. 66, № 1. P. 108–111.
51. Hubbard P. An Invitation to CALL: Foundations of Computer-Assisted Language Learning. 2021. 82 p. URL : https://www.apacall.org/research/books/6/An_Invitation_to_CALL_2021.pdf.
52. Huddleston R., Pullum G. K. *A Student's Introduction to English Grammar*. Cambridge : Cambridge University Press, 2018. 320 p.
53. Jones V., Kay S., Brayshaw D. *Focus 4. Student's Book*. Harlow : Pearson Education, 2016. 144 p. URL : https://drive.google.com/file/d/1SulmKmpRE6w9OthVPI_AObLMFvpYeS8D/view.
54. Kiaer J. *Pragmatic Syntax. The Blackwell Companion to Syntax*. Blackwell Publishing, 2014. 248 p.
55. Kovalchuk N., Tkachenko S., Shevchenko L. Innovative Approaches to Teaching English in Secondary Schools. *Pedagogical Methods Journal*. 2017. Vol. 10, № 2. P. 45–51.
56. Krashen S. D. *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Chicago : Pergamon, 2009. 209 p. URL : http://www.sdkrashen.com/content/books/principles_and_practice.pdf.
57. Kumaravadivelu B. *Understanding Language Teaching From Method To Postmethod*. Abingdon : Routledge, 2005. 280 p.
58. Larsen-Freeman D. *Language Teaching: A Dynamic Approach*. Oxford : Oxford University Press, 2018. 260 p.
59. Leech G., Svartvik J. *A Communicative Grammar of English*. 3rd ed. London : Longman, 2002. 456 p.

60. Lewis M., Rendall M. *The Lexical Approach: A New Kind of EFL*. London : Delta Publishing, 2018. 210 p.
61. Long M. H. Focus on Form: A Design Feature in Language Teaching Methodology. *Theory in Language Education* / ed. K. de Bot, R. G. de Groot, J. L. A. van Osch. Amsterdam : John Benjamins, 1991. P. 39–58.
62. Meier M., Thyssen C., Becker-Genschow S. et. al. Orientierungsrahmen Digitale Kompetenzen für das Lehramt in den Naturwissenschaften – DiKoLAN PLUS. *Digitale Kompetenzen für das Lehramt in den Naturwissenschaften – DiKoLAN PLUS*. Hamburg : Joachim Herz Stiftung, 2025. S. 13–42. URL : https://www.researchgate.net/publication/394864522_Orientierungsrahmen_Digitale_Kompetenzen_für_das_Lehramt_in_den_Naturwissenschaften_-_DiKoLAN_PLUS.
63. Pre-reading 2. *Wordwall* : вебсайт. URL : <https://wordwall.net/ru/resource/101924897> (дата звернення: 22.11.2025).
64. Pre-reading task 1. *Wordwall* : вебсайт. URL : <https://wordwall.net/ru/resource/100969656> (дата звернення: 22.11.2025).
65. Pre-reading task 2. *Wordwall* : вебсайт. URL : <https://wordwall.net/resource/100970029> (дата звернення: 22.11.2025).
66. Pre-reading task 3. *Wordwall* : вебсайт. URL : <https://wordwall.net/resource/101708899> (дата звернення: 22.11.2025).
67. Quirk R. et al. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London : Longman, 1985. 1779 p.
68. REAL/FAKE. *Kahoot!* : вебсайт. URL : <https://create.kahoot.it/details/f7e1ffd0-26ea-4b4e-92ea-3958034451c4> (дата звернення: 22.11.2025).
69. Renandya W. *Methodology in Language Teaching: An Anthology of Current Practice*. New York : Cambridge University Press, 2002. 432 p.
70. Richards J. C., Rodgers T. S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. 3rd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2014. 410 p.
71. Schmitt N. *Teaching and researching grammar*. 2nd ed. London : Routledge, 2017. 286 p.

72. SMS Generator. *ClassTools.net* : вебсайт. URL : <https://www.classroomtools.net/SMS/index.php> (дата звернення: 22.11.2025).
73. Spencer D. Gateway 2nd Edition B2 Student's Book. London : Macmillan Education, 2016. 160 p. URL : <https://drive.google.com/file/d/1hzoqOjQ5dgWzvD91Fc0AEpJAr4uvTboO/view>.
74. Stevenson S. C. V. Fostering learner' intercultural communicative competence: The role of digital literacy and cultural awareness in EFL education. *Journal of Language and Cultural Education*. 2021. Vol. 9, № 3. P. 1–17.
75. Swan M. Practical English Usage. 4th ed. Oxford : Oxford University Press, 2016. 768 p.
76. The Ethical Dilemma Of Self-Driving Cars. *iSL Collective* : вебсайт. URL: <https://en.islcollective.com/english-esl-video-lessons/vocabulary-practice/general-vocabulary-practice/means-of-transport/the-ethical-dilemma-of-self-driving-cars/1194125> (дата звернення: 22.11.2025).
77. Thornbury, S. Scott Thornbury's 30 Language Teaching Methods. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. 128 p.
78. True/False. *Wordwall* : вебсайт. URL : <https://wordwall.net/resource/1/01953856> (дата звернення: 22.11.2025).
79. Wood D. J., Bruner J. S., Ross G. The role of tutoring in problem solving. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 1976. Vol. 17, № 2. P. 89–100.
80. What if...? *Wordwall* : вебсайт. URL : <https://wordwall.net/resource/1/1423270> (дата звернення: 22.11.2025).
81. *Wordwall* : вебсайт. Match two parts of the sentence. URL : <https://wordwall.net/resource/1/101404861> (дата звернення: 22.11.2025).